

Dansen rundt gullfisken

en rapport fra Norges Naturvernforbund

Bente Aasjord og Gunnar Album

Barentshavkontoret

1996

Innhold

1 Bakgrunn 6

- 1.1 Den blandede norsk/russiske fiskerikommisjon 7*
- 1.2 Overkapasitet 7*
  - 1.2.1 FN-avtalen om fiske på vandrende bestander 8
- 1.3 Fra kyst til trål 10*
  - 1.3.1 svekkelse av fiskerilovgivningen 10
  - 1.3.2 kvotefordelingen 12
  - 1.3.3 tredjelandskvoter 12

2 Valg for framtida 14

- 2.1.1 energiforbruk 15
- 2.1.2 sysselsetting 16
- 2.1.3 matvaresikkerhet 17
- 2.1.4 utkast og bifangst 17
- 2.1.5 skader på det marine miljø 18
- 2.1.6 hvorfor trålere? 18
- 2.2 *Norsk/russisk struktursamarbeid 19*
  - 2.2.1 russisk kystfiske 21

3 Solidaritetsalternativet 21

- 3.1.1 solidaritet med den tredje verden 22
- 3.1.2 solidaritet med framtidige generasjoner 23
- 3.1.3 en solidarisk fordeling av fiskeressursene 25
- 3.1.4 konsekvenser av endret flåtestruktur 26
- 3.2 *Forusetninger for et solidaritetsalternativ 28*
  - 3.2.1 kontroll over ressursene 28
  - 3.2.2 omsetning 30
  - 3.2.3 et utvidet råfisksamarbeid 32
  - 3.2.4 forholdet til andre stater 35
  - 3.2.5 sprikende norsk politikk 36
- 3.3 *Allmenning og allemannsrett 36*
  - 3.3.1 teknologiens tragedie 37
  - 3.3.2 omsettelige kvoter 39
  - 3.3.3 samisk fiskerisone 40
- 3.4 *Innvirkning på annen ressursutnyttelse 41*

4 Videre arbeid 41

Forord

Denne rapporten er resultatet av et forprosjekt for Naturvernforbundets arbeid i forbindelse med fiskerisamarbeidet Norge/Russland. Grunnlaget for rapporten er samtaler med miljøvernere fra forskjellige deler av Russland, gjennomgang av store mengder rapporter om fiskeriene i Barentshavet og Naturvernforbundets erfaring med fiskeripolitikk nasjonalt og internasjonalt.

Det som kjennetegner det arbeid som er nedlagt fra norsk side i forbindelse med omveltningene i Russland og dermed russisk fiskernæring er at det først og fremst konsentrerer seg om mulige problemer og muligheter for Norge og norsk næringsliv. Veldig få har beskjeftiget seg med de mulighetene vi nå har til å bygge opp et samarbeid for en mer ressursvennlig og solidarisk politikk forbindelse med ressursene i Barentshavet.

Naturvernforbundet ønsker med denne rapporten og med sitt videre arbeid å løfte fram disse perspektivene. Dette vil ligge til grunn for vårt videre arbeid og for vårt samarbeid med russiske miljøvernere og russisk fiskerinæring.

Dette forprosjektet er blitt gjort mulig gjennom støtte fra det Norske Utenriksdepartement.

Bente Aasjord og Gunnar Album
Leines, 4. oktober 1996

sammendrag

En strategi for utviklingen av fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland må ta utgangspunkt i den globale ressurs og matsituasjonen. Med dette utgangspunktet kan man formulere målet for fiskerisamarbeidet på følgende måte:

Fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland må ha som mål å sikre langtidsutbytte av de rike fiskeressursene i Barentshavet. Verdens matvaresituasjon tilsier at ressursene i størst mulig grad må bidra til matvaresikkerhet gjennom direkte bruk til menneskemat. Dette må oppnås med minst mulig forbruk av fossile brensler og andre lagerressurser. Forvaltningen må sikre en rimelig fordeling av ressursene

Dette tilsier en småskala flåte som fisker voksen fisk på kysten med passive redskaper framfor en havgående flåte som fisker i oppvekstområdene med større energiforbruk og større innblanding av småfisk.

Målet om langsiktig utbytte tilsier også at kontrollen over ressursene bør ligge hos de som er avhengige av ressursene i et langsiktig perspektiv og dermed har en interesse i en langsiktig forvaltning. Det vil si kystsamfunnene. Forvaltningen er i tillegg avhengig av den kunnskap om ressursene og deres svingninger som kystbefolkningen besitter.

En ressurs- og miljøvennlig strategi for fiskerierne i Barentshavet må derfor inneholde en bevisst satsing på kystfiske, den spredte bosetting og ivaretagelse av kystbefolkningens kunnskap og tradisjoner.

En slik satsing forutsetter i tillegg til en bevisst nasjonal satsing, et internasjonalt samarbeid mellom kyststatene, i dette tilfellet Norge og Russland. Dette samarbeidet må inneholde kvotefastsettelse, omsetningsordninger og utveksling av kunnskap og erfaringer mellom kystbefolkningen i de to landene. I tillegg må det skapes internasjonal aksept for forvaltningsregimet.

Etter at verdens fiskefangster flatet ut på slutten av 80-tallet har kampen om ressursene hardnet til. Dette har ført til konflikter om ressursene mellom land. Det har også ført til at fiskerettigheter har blitt mer interessante som investeringsobjekt. Retten til å fiske konsentreres i dag på stadig færre hender. Dette er en trussel mot utnyttelsen av ressursene i et matvaresikkerhetsperspektiv og det er en trussel mot forvaltningen. Rettighetshavere som har fiske som investering i motsetning til de samfunn som har det som livsgrunnlag har i sin natur mindre interesse i langtidsutbytte. Konsentrasjonen av ressurskontroll fremmer også en bruk av fisk som luksusprodukt til fortrenghet for fisk som basismat.

Den samme typen konsentrasjon finner vi innen de enkelte land og i de enkelte flåtegrupper. På norsk side kontrollerer nå sju store eiergrupper det meste av den landbaserte industrien. I kystflåten er retten til å fiske og å omsette fisk konsentrert gjennom fartøykvotesystemet. Forslag som vil fremme videre konsentrasjon til større kystfartøy er lagt fram fra flere hold. I Russland har all makt vært konsentrert i Sevryba med underselskap. Nå pågår fordelingen av denne makten til flere selskaper og flere nivå av forvaltningsorganer. Man løser opp et av de mest gjennomførte systemer av vertikal integrering verden har sett.

I denne rapporten legger vi fram et “solidaritetsalternativ” for forvaltningen av Barentshavet og fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland. Vi viser konsekvensene av forskjellige modeller for fordeling av ressursene og vi beskriver en omsetningsstruktur som kan tjene et forvaltnings- og fordelingssystem som sikrer miljøet og fremtidige generasjoners interesser.

“Solidaritetsalternativet” innebærer en desentralisering av ressurskontroll gjennom en styrking av kystfiske og en desentralisert mottaksstruktur. Dette forutsetter klare valg i forvaltnings- og industrisamarbeidet mellom Norge og Russland. Dette kan være politisk komplisert, men gevinstene er store. En dreining i retning av kystflåten vil gi nye arbeidsplasser og redusert energiforbruk. I tillegg vil en mindre kapitalintensiv flåte redusere presset på ressursene og på forvaltningen.

En solidarisk fiskeripolitikk må også inneholde et sikkerhets- eller konfliktperspektiv. I løpet av de siste årene har antallet fiskerikonflikter økt drastisk. Samtidig er konfliktene blitt mer voldelige både i den rike og i den fattige del av verden. Årsaken til disse konfliktene ligger i stor grad i overinvesteringene i flåten og i dårlig ressursforvaltning.

Den norske regjeringen følger i dag en strategi som går i motsatt retning av et solidaritetsalternativ. Den fører en fiskeripolitikk som fører til mer stordrift, mer sentralisering og mindre demokrati i ressursforvaltningen. Den støtter opp om en norsk industri som prøver å skaffe seg kontroll over russiske ressurser både gjennom landinger fra russiske fartøy i Norge og gjennom kvoteavtaler. Dette er ikke bare en ufornuftig politikk, men et brudd på Stortingets retningslinjer for fiskeripolitikken og regjeringens retningslinjer for samarbeidet med Russland.

1 Bakgrunn

Barentshavet er et av verdens rikeste havområder og har vært grunnlaget for bosetting på norskekysten i mange tusen år. De viktigste kommersielle fiskeartene som torsk og sild har Barentshavet som oppvekstområde og kommer inn til kysten på gytevandring. Dette er så viselig innrettet at vi har de sårbare oppvekstområdene langt ute i havet og får hvert år tette konsentrasjoner av stor, gytemoden fisk på kysten.

kilde: Fiskeridirektoratet

Nøkkelartene i Barentshavet er sild og lodde. Disse artene er planktonetere og omsetter planktonproduksjonen i Barentshavet så den blir tilgjengelig for arter lenger opp i næringskjeden som torsk, fugl, sel og mennesker. Hard beskatning av disse artene, kombinert med et økende press på torskens oppvekstområder har ført til økt ustabilitet i økosystemet, med store ressursvingninger som følge.

Med en sildebestand som endelig er i vekst etter nedfiskingen på 60-tallet er forutsetningene til stede for et fortsatt stort utbytte av ressursene i Barentshavet. Dette krever imidlertid en god forvaltning av bestandene.

1.1 Den blandede norsk/russiske fiskerikommisjon

Det sentrale organet for fiskerisamarbeid mellom Norge og Sovjetunionen og senere Russland er den blandede Norsk/Russiske Fiskerikommisjon. Kommisjonen er basert på de bilaterale avtalene mellom Norge og Russland i 1975 og 1976 og tok over den forvaltningsmyndighet NEAFC hadde fram til etableringen av 200 miles økonomiske soner. Kommisjonen har representanter fra myndigheter og næringsorganisasjoner i de to landene.

Kommisjonens viktigste oppgaver er å gi anbefalinger for totalkvoter for de felles norsk-russiske ressursene som torsk, hyse og lodde.

Kommisjonen tar også stilling til andre regulerings spørsmål som maskevidde, hvilke områder det skal fiskes i etc. I tillegg til dette gjennomføres det kvotebytter. For eksempel har Norge byttet til seg torskekvoter i Barentshavet mot kolmulekvoter. I motsetning til de fleste andre kvotebytteavtaler Norge har fører denne til en omfordeling fra trål (hvis torsken hadde blitt tatt av russiske fartøy) til en fordeling mellom kyst og trål etter den norske trålstigen.

I tillegg til dette inngår forsknings- og kontroll samarbeid.

Kommisjonen har til nå ikke hatt deltagere eller observatører fra miljøorganisasjonene, slik det norske reguleringsrådet har. En tildeling av slik status til norske og russiske miljøorganisasjoner vil bidra til å bringe en bredere debatt om forvaltningen av Barentshavet. En slik praksis vil være i tråd med den nye FN-avtalen om fiske på vandrende bestander.¹

1.2 Overkapasitet

Verdens Matvareprogram, FAO, har laget beregninger over økonomien i verdens fiskeflåte. På bakgrunn av at de fleste ressurser enten er overbeskattet eller fullt utnyttet er dette dyster lesning. I 1992 var utgiftene i flåten på 177% av inntektene². Det vil si at fiskeflåten som helhet går med et årlig underskudd på omlag 380 milliarder kroner - over halvparten Norges statsbudsjett. På verdensbasis ligger omlag 25 000 havgående fartøy i opplag uten ressurser å fiske på.

Mange trodde at innføringen av 200-mils økonomiske soner ville få en slutt på fabrikkskipene og andre fartøy med global rekkevidde. "Nedgangen i antall trålere betyr at faren for nedfisking av bestandene ikke lenger eksisterer", sa en observatør på 80-tallet. Dette har ikke skjedd. På tross av at kyststatene fikk kontrollen over mesteparten av verdens fiskeressurser gjennom innføringen av 200-milssonene har problemene fortsatt. Overkapasiteten og overinvesteringene³ er større enn noen gang. Verdens totalfangst økte med 44% mellom 1970 og 1990, mens tallet på havgående fartøy er mer enn doblet.⁴ I tillegg er fartøyene blitt mer effektive og mer kapitalintensive.

Disse overinvesteringene har i løpet av tiårene etter innføringene av 200-mils soner ført verden ut i en global fiskerikrise.

---

¹ Artikkel 12, 2. ...representatives from non-governmental organizations concerned with straddling fish stocks and highly migratory fish stocks shall be afforded the opportunity to take part in meetings of subregional and regional fisheries management organizations and arrangements as observers or otherwise...

² "Marine Fisheries and the Law of the Sea: A Decade of Change" FAO, Roma 1993

³ Mange bruker ordet "overkapasitet". Men det sier ingenting om hvilken del av flåten som er for stor. I FN-sammenheng brukes begrepet "overcapitalization" - "overkapitalisering", eller "overinvestering". Med dette vil vi si at det er investert for mye og at det er den kapitalintensive delen av flåten som er problemet og som må reduseres.

⁴ Weber, Peter: "Net Loss: Fish, jobs and the marine environment, Worldwatch Paper 120

Denne krise kjennetegnes ved overbeskattede fiskeressurser, økt ressurspress og økt omfang av fiskerikonflikter verden over. Alvoret i situasjonen understrekes av at selv ikke i den industrialiserte verden, hvor et godt diplomati er rådende, har man i kampen om fiskeressursene unngått bruk av militær makt.

Barentshavet er et av få havområder i verden som ikke er i ressurskrise. Oppbygningen av torskestammen etter fiskerikrisa på slutten av 80-tallet har vært svært vellykket. Dette er nesten enestående i internasjonal sammenheng, og et eksempel på et godt forvaltningssamarbeid mellom to stater.

Imidlertid har den globale ressurskampen også innhentet dette området, noe som ikke bare har resultert i press på fiskeressursene, men også på det eksisterende forvaltningsregimet. Dette har vi vært vitne til både i Svalbardsona, i Smutthullet og også i Smutthavet, etter at silda gjenopptok sitt gamle vandringmønster. Sytti- og åtti-tallets internasjonale aksept av forvaltningsregimet i Barentshavet har begynt å slå sprekker. Fordi dette er en konsekvens av den globale fiskerikrisa, er det ingen grunn til tro at presset på dette området, og dermed det eksisterende forvaltningsregimet, vil avta. Tvert imot: så lenge overinvesteringene i den havgående flåten fortsetter vil også presset på Barentshavets ressurser og forvaltningsregimer fortsette.

1.2.1 FN-avtalen om fiske på vandrende bestander

Den fortsatte oppbygningen av den havgående flåten og det økende presset på de internasjonale havområdene førte til et behov for videreutvikling av havretten.

Initiativet til dette kom fra Canada i forbindelse med forberedelsene til Rio-konferansen. Bakgrunnen var utstrakt rovfiske fra EU og fra europeisk-eide fartøy under bekvemmelighetsflagg utenfor den kanadiske 200-milssonen på Grand Banks.

Resultatet av dette initiativet var at FN startet en forhandlingsrunde om fiske på vandrende fiskebestander. Den ble avsluttet i august 1995. Formålet med avtalen er å hindre at et lands forvaltningsinnsats innenfor sin 200 mils sone blir undergravd av andre nasjoners fiske på de samme bestandene utenfor sonen. Avtalen legger til rette for etablering av internasjonale forvaltningsorganer i internasjonale områder. Formålet er en samordning av forvaltningen av en og samme bestand utenfor og innenfor 200-mils sonen. Avtalen gir land med legitime interesser i et område rett til deltagelse i disse organene. Hvem som har legitime interesser er et fohandlingsspørsmål. Grunnlaget for slike forhandlinger vil i de fleste tilfelle være historisk fiske og sinetilhørighet. Avtalen gir videre et land, for eksempel en kyststat, rett til å kontrollere og bringe opp fartøy fra et annet land, for eksempel en fjernfiskenasjon, også utenfor sin økonomiske sone. Dette vil kunne gjøre det lettere for Canada å forvalte de artene som beveger seg ut av deres økonomiske sone i deler av året og for Norge å få en god forvaltning av silda og torsken. Mange mener at denne avtalen vil gjøre slutt på slike konflikter.

Naturvernforbundet ser klare svakheter ved avtalen. På tross av at deltagerne anerkjenner at overinvesteringene er et stort problem i verdens fiskerier og en viktig årsak til overfiske og konflikter, inneholder avtalen ingen mekanismer for å redusere kapasiteten.

Hvis ikke den havgående flåten reduseres kan resultatet av avtalen bli at den gir oss i nord et redskap til å få fremmede fartøy ut av våre internasjonale farvann ved at de flyttes til den tredje verden. Dette er en tiltagende trend. Islandske fartøy er allerede kjøpt seg fiskerettigheter i India der slike oppkjøp skaper alvorlige konflikter med kystbefolkningen. Hvis Norge benytter FN-avtalen til å jage Island ut av Smutthullet med det resultat at de flytter

til den tredje verden har man ikke løst problemet, bare flyttet det. Fattige land i den tredje verden har liten mulighet til å motsette seg salg av fiskerettigheter og liten mulighet til å overvåke fisket i sine økonomiske soner. De kyststatene som får best utbytte av avtalen, vil være de som har et godt utbygd ressursovervåknings- og kontrollapparat. Dette er for store deler av kyststatene i den tredje verden ikke tilfelle. Naturvernforbundet frykter derfor at presset på ressursene og de påfølgende fiskerikonfliktene flyttes til den tredje verden. Det britiske forskningsinstituttet Panos peker på faren for dette⁵.

Den andre svakheten med FN-avtalen er at den i noen tilfelle kan svekke kyststatenes forvaltningskompetanse. Et av disse tilfellene er Barentshavet. Av avtaleteksten framgår det at i samarbeidet om forvaltningen av vandrende fiskebestander, skal disse sees på som hele bestander. Videre står det at det i denne sammenheng skal etableres regionale forvaltningsfora eller organisasjoner, der alle parter som har reelle fiskeinteresser, har plikt til å delta. Disse skal i samarbeid bli enige om forvaltningen av de bestandene som vandrer i de internasjonale sonene.

Dette kan tolkes slik at *hele* forvaltningen av de vandrende bestander skal gjøres av *alle* land som i dag har reelle fiskeinteresser på disse. Det vil for Barentshavet bety at Den Blandede Norsk/Russiske Fiskerikommisjonen må utvides med de land som i dag har fiskerettigheter i Barentshavet. Med denne tolkningen skal totalkvoten fastsettes av alle land som fisker i Barentshavet. EU er det viktigste tredjelandet i Barentshavet. Under medlemsskapsforhandlingene med Norge viste EU hvor viktig forvaltningskompetansen var. De ga ikke slipp på sitt standpunkt om deltakelse i forvaltningen av fiskeressursene i Barentshavet. Dette var ikke bare på grunn av at det var i tråd med EUs felles fiskeripolitikk, men også fordi EU har reelle interesser av å få innflytelse over kvotefastsettelsene i Barentshavet. Det er ikke urimelig å anta at både EU og andre land, f.eks Island dersom de får fiskerettigheter på torsk, vil komme på offensiven dersom de ser en mulighet til å få innflytelse over forvaltningen av Barentshavets fiskeressurser. Vi har merket oss de betydelige problemene som er oppstått rundt atlanto-scandisk sild når det gjelder å oppnå aksept for såvel ensidig norsk fastsettelse av TAC, som spørsmålet om fordelingen av denne.

På et møte i St. Johns i oktober 1995 undertegnet fiskeriministrene rundt Nord-Atlanteren en erklæring som peker i retning av en slik tolkning av FN-avtalen. I denne "St.Johns-erklæringen" heter det ministrene "endorsed the principle that States that utilize the same fish stock should agree on a common Total Allowable Catch (TAC) and divide it among those states with a legitimate interest."⁶ Dette punktet er i tråd med NAFOs praksis, hvor Canada har overført forvaltningsretten for 8 vandrende bestander til NAFO.⁷ Det er derimot ikke i tråd med Norge og Russlands praksis eller politikk i Barentshavet.

En annen mulig løsning er at det etableres en forvaltningsorganisasjon for Smutthullet, eller at NEAFC (North East Atlantic Fishery Comision) forvalter i dette området. Regjeringen ser ut til å ville satse på noe i denne retning. De ser for seg at Norge og Russland skal fastsette TAC og at en del av denne totalkvoten defineres som en Smutthull-kvote basert på sonetilørighet. Denne kvoten forvaltes så av en egen "Smutthull-forvaltning" eller av den Nordøst-Atlantiske

---

⁵ Fish: A net loss for the poor, Panos Media Briefing No.15, March 1995

⁶ Pressemelding fra den kanadiske regjering 20 oktober, 1995 og pressemelding fra fiskeridepartementet samme dag.

⁷ Dette gjelder blant annet torsk, uer, lodde og flere flyndrebestander. Her forvalter NAFO hele bestanden både innenfor og utenfor den økonomiske sonen.

Fiskerikommisjonen NEAFC. Med en slik løsning vil man bryte FN-avtalens mål om at bestandene skal forvaltes som helhetlige bestander.

Etter vår oppfatning vil både “St-Johns-modellen” og den modellen regjeringen ser for seg, innebære en svekkelse av dagens forvaltningsregime. “St.Johns”-modellen bryter med havrettstraktatens kyststatsprinsipper og Regjeringens modell medfører at man går bort fra ett regime som forvalter hele bestander, til et todelt regime, som splitter forvaltningen mellom internasjonalt farvann og økonomiske soner. I dette ligger et paradoks, fordi vi her vil bevege oss i motsatt retning av intensjonene i den nye konvensjonen. Vi anser “St-Johns-modellen” som det verste alternativet, fordi denne medfører et helt nytt regime som vil innebære en betydelig svekkelse av kyststatenes forvaltningskompetanse. Naturvernforbundet frykter at dette vil svekke ressursforvaltningen fordi det medfører at de som er mest avhengig av en bærekraftig ressursforvaltning, vil få mindre innflytelse.

Det er erfaringsmessig gode grunner for å opprettholde dagens forvaltningsregime i nord. En viktig årsak til at dette har vært vellykket er at regimet i stor grad er basert på en forvaltning av hele bestander i økosystemet, uavhengig av de ulike sonene. Som tidligere nevnt kan det reises tvil om det rettslige grunnlaget for dette. Imidlertid vil vi understreke at nettopp denne modellen er i tråd med intensjonene i både havrettstraktaten og den nye konvensjonen om vandrende fiskebestander. Også på denne bakgrunn ville en avtale som rettslig anerkjente denne modellen klart være å foretrekke.

1.3 Fra kyst til trål

Regjeringens fire overordnede fiskeripolitiske mål ble første gang trukket opp i St.mld. 93(1982-83). Stortinget ga sin tilslutning til disse. Disse målsetningene er bekreftet i senere næringspolitiske utredninger. Målene er som følger:

- Ressursgrunnlaget skal vernes
- Fiskerinæringens reelle lønnsevne skal økes
- Folk skal sikres trygge og gode arbeidsplasser
- Hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal bevares⁸.

Regjeringen har ikke lyktes i disse målsetningene. I Norge har vi de siste årene opplevd en svekkelse av kystflåten og kystsamfunnenes rettigheter og en tilsvarende styrking av trålerflåten. Denne politikken omfatter lovverk, adgangsbegrensninger, kvotefordeling, forholdet til tredjeland og subsidier. På tross av at det ikke finnes vedtak som skulle tilsi en slik dreining må den sies å være systematisk og villet. Det kan se ut som om det er et sprik mellom uttalt og praktisk fiskeripolitikk.

1.3.1 svekkelse av fiskerilovgivningen

Kysten av Nord-Norge har opplevd betydelige strukturendringer de siste tiårene. Årsakene til disse endringene ligger i en kombinasjon av utenforliggende faktorer som markeder og teknologiutvikling og en villet kursendring fra den norske stats side.

Den norske fiskerilovgivningen har siden 30-tallet vært preget av ønsket om å verne om kystflåten og bosettingen på kysten. De norske fiskerne har hatt en helt annen makt enn fiskere

---

⁸ “Høringsnotat om Struktur- og Reguleringspolitikk i Fiskeflåten” Høringsnotatet henviser til St.mld 93 (1982-83), St.mld.nr. 32 (1989-90) og St.mld 32 (1990-91)

i andre industrialiserte land. Sentralt i dette bildet står sjøgrenseloven, råfiskloven og deltagerloven.

Sjøgrenseloven slo fast at det var forbudt for utenlandske fartøy å lande fisk i Norge, med mindre de hadde fått dispensasjon. Med dette kunne man hindre store landinger fra utenlandske trålere som kunne presse prisen på råstoffet. Denne loven ble speilvendt i forbindelse med OT prop. 61 (1991-92). Tidligere var det forbudt for utenlandske fartøy å lande fisk i Norge med mindre de fikk disposisjon. Etter speilvendingen er det tillatt for utlendinger å lande fisk i Norge og slike landinger kan kun stoppes hvis særskilte hensyn tilsier det. Dette var nødvendig på grunn av EØS-avtalens bestemmelser om ikke-diskriminering. Det er særlig den russiske trålerflåten som har benyttet seg av dette. Resultatet er gjentatte konflikter mellom norske kystfiskere og russelandinger. Denne speilvendingen, kombinert med opphevelsen av salgslagenes rett til å gi kjøpergodkjennelser gjør at EU sine fangster i Barentshavet kan leveres direkte til trailer som frakter fisken til EU.

Speilvendingen av Sjøgrenseloven har også ført til en endring i avhengighetsforholdet mellom fisker og kjøper i Norge. Dette går i særlig grad ut over kystflåten. Før speilvendingen var det et gjensidig avhengighetsforhold der industrien var avhengig av kystflåten for leveranser. Ved at industrien ikke lenger er avhengig av norsk råstoff har flåten mistet sitt forhandlingskort. Kystflåten, som har liten mobilitet kan derfor ikke lenger hente ut gevinsten av stor tilgjengelighet i sesongfiskeriene. Hver gang det er mulighet for å tjene penger på store kvoter, så vil leveranseproblemer og prispress kunne fjerne denne muligheten. Hvis fiskerne gjennom Råfisklaget motsetter seg prisnedgang kan industrien skaffe råstoff fra andre leverandører.

Deltagerloven regulerer retten til å delta i fiske og retten til å eie fiskefartøy. Regjeringen tar sikte på å fremme en Ot.prp. om ny deltagerlov med det første. I høringsutkastet foreslås det at alle som skal drive fiske må ha erhvervstillatelse. Videre skal kravene om tidligere aktivitet innskjerpes og det skal legges større vekt på fiskerifaglig utdanning ved tildeling av erhvervstillatelse.⁹ Disse forslagene fører videre den lukkingen av fiskerinæringa som ble startet da tusenvis av fiskere ble stengt ute som et resultat av fartøykvoteordninga. Selv om denne ordninga var sagt å være et midlertidig bidrag for å komme ut av ressurskrisa ser den nå ut til å ha blitt permanent. Endringene i deltagerloven vil bidra til å sementere kystfisket som en lukket næring. Dette vil svekke den rollen fiskerinæringa har hatt som stabiliserende faktor og buffer mot arbeidsledighet i kystsamfunnene.

I sitt høringsnotat om lov om retten til å delta i fisket skriver Fiskeridepartementet:

“Det er departementets forutsetning at dersom slike ordninger institusjonaliserer strenge inngangsvilkår, samtidig som ordningene videreføres år etter år, så må situasjonen tas opp til vurdering med sikte på at man skal bringe ordningene til opphør, foreta lempninger i adgangsvilkårene eller gjennomføre ordningen som en ordinær konsesjonsordning”¹⁰

Det er uklart hvilken linje myndighetene vil velge. I dag fungerer fartøykvotene som en konsesjonsordning. En formalisering av denne ordningen vil gjøre kystfiske til en lukket næring.

⁹ “Kystflåtens plass i det framtidige fiskeri-Norge”, Fiskeribladet 31.05.96

¹⁰ Hallenstvedt, Abraham: “Struktur og kapasitetstilpasning i kystflåten”, Tromsø 1996

Samtidig som man ønsker å innføre adgangsbegrensninger i den minste delen av flåten åpnes adgangen i havfiskeflåten. Hvis RGI får tillatelse til å kjøpe Melbu Fiskeindustri med tilhørende trålere har vi fått børsnoterte fiskerettigheter. I praksis vil dette si at retten til å drive fiske flyttes fra de som bor på kysten og er avhengige av langsiktig forvaltning til de som har kapital og er avhengige av rask avkastning.

Råfiskloven gir fiskernes egne salgslag kontroll over førstehåndsomsetningen av fisk. Loven er et resultat av krisen på tredve-tallet da store fangster ga lav pris og store vanskeligheter for kystflåten. Råfiskloven er bygget opp som en monopollov der fiskernes salgslag har enerett på førstehåndsomsetning av fisk. Denne retten ble utøvet gjennom fastsettelse av minstepris, godkjenning av kjøpere og rett til å dirigere fangster. Loven er svekket ved at salgslagenes rett til å godkjenne kjøpere er fjernet. Det samme er deres rett til dirigere fangster. Disse to bestemmelsene gjorde at fiskerne kunne sørge for å opprettholde mottak langs hele kysten. Når kjøpergodkjenningen er borte har fiskerne ingen midler mot kjøpere som misbruker sin i utgangspunktet sterke stilling. Med bortfallet av dirigeringsrett har salgslagene mistet muligheten til å beskytte mottakene mot trålerlandinger som fyller produksjonskapasiteten og dermed stenger bruket for lokale landinger.

1.3.2 kvotefordelingen

Under torskekrisa i 1989-90 fikk den delen av kystflåten som hadde fått fiskerettigheter en relativt større andel av de reduserte kvotene enn trålerne. I ettertid har denne gunsten vist seg å være kortvarig.

En del av avtalen var den såkalte trålstigen som garanterte trålerne større andel av ressursene når disse tok seg opp igjen. I mellomtiden dro flere av trålerne ut, blant annet til New Zealand for å komme tilbake når det ble bedre tider. Denne muligheten hadde ikke kystflåten. Mange fartøy mistet sin rett til å fiske torsk da fartøykvotene ble innført. Fartøykvotene ble tildelt fartøyene etter lengde og etter historisk fiske. Mange fiskere som hadde fulgt myndighetenes oppfordring om å satse på andre fiskeslag mistet sin rett til torskefiske fordi de ikke var "torskeavhengige" nok.

I tillegg til å kunne hvile på kvoter i utlandet har trålerne fått store beløp i gjeldssanering fra bankene i de magre årene under torskekrisa. Når kvotene gikk opp var de derfor i en like god økonomisk situasjon som før ressurskrisa. At denne fartøygruppa var avhengige av utenlandske kvoter, statsgarantier og gjeldssanering ved en svingning i ressursgrunlaget ser ikke ut til å påvirke myndighetene i den videre fiskeripolitikken.

1.3.3 tredjelandskvoter

I tillegg til at de norske trålerne har økt sine kvoter har tredjelandskvotene økt kraftig. Dette er først og fremst et resultat av EØS-avtalen.

At det var en kobling mellom markedsadgang og ressurser ble bastant avvist av regjeringa under EØS-forhandlingene og EØS-debattene i Stortinget. "Bytte av fiskekvoter med EF er ikke, som det ofte hevdes, en del av EØS-avtalen"¹¹ Men etter at avtalen var i havn i Stortinget innrømmer fiskeridepartementet at i EØS "forhandlet man om en reell kobling: Markedsadgang i EØS-forhandlingene og kvotebytte i de bilaterale forhandlingene"¹²

Ser man på disse tallene samlet får man følgende bilde av fordelingen kyst/trål i 90-åra:

¹¹Debattinnlegg fra Handelsminister Bjørn Tore Godal. Blant annet i Lofotposten 14.juli 1992

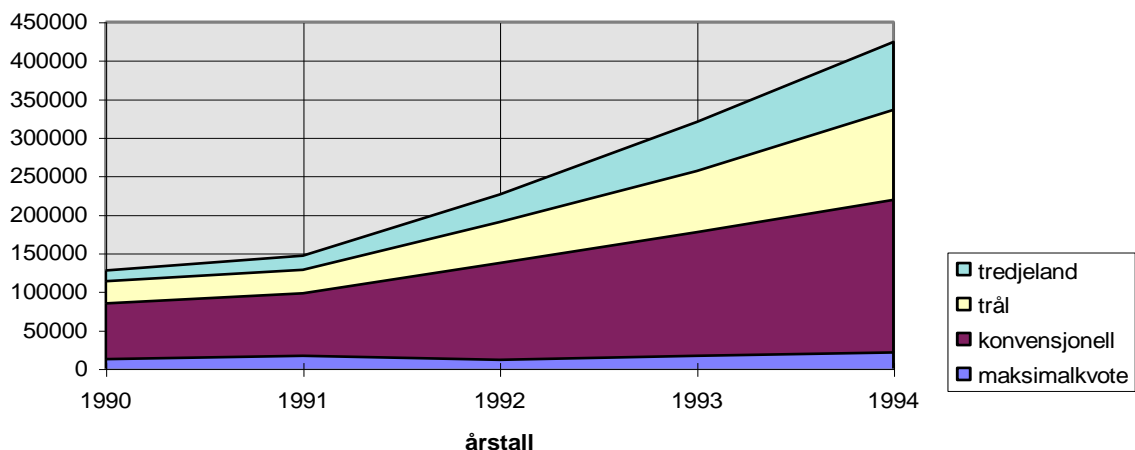
¹²Statssekretær Kaldhol i Arbeiderbladet 8.september 1993

Fordeling av torskekvoten 1990 til 1994

fra E. Storslett: "Samiske fiskerier mot år 2000"

	1990	1991	1992	1993	1994		90-94
maksimalkvote	12000	17000	11000	17000	21000		75 %
konvensjonell	72750	80875	126160	159820	197460		171 %
trål	28250	30625	53340	79380	117600		316 %
tredjeland	14000	18000	35000	64000	88000		528 %
total	128990	148491	227492	322193	426054		230 %

Tildeling av torskekvoter 1990-94

Det er altså trålerne som er de store vinnerne i denne perioden. De har 48% av den norske kvoten inkludert tredjelandskvote. Regner vi med russetorsken er godt over halvparten av fisken landet i Norge trålfanget¹³. De siste årene har kystflåten hatt vanskeligheter med å ta sin del av kvoten. Dette har sammenheng med dårlig tilgjengelighet og en stagnasjon i kystflåten som resultat av fartøyskvoteordningen. Torskekrise på slutten av 80-tallet og EØS-avtalen er blitt brukt for å gjennomføre en forskyvning av beskatningsmønsteret fra kyst til trål. Samtidig er det gjennomført en forskyvning innen kystgruppa ved at de minste er stengt ute.

Deler vi inn tallene i flåtegrupper og størrelser får vi tabellen under.

Fordeling av den norske torskekvoten i Barentshavet, 1995

¹³ I 1995 var 57% av råstoffet levert i Norge trålfanget. Fiskeribladet, 5. jan.1996

	tonn	fordeling	
kvotebytte	30 000	8,2%	total hav 45,9%
trål	110 220	30,3%	
autoline over 28 meter	27 000	7,4%	
kystfartøy over 30 fot	143 701	39,5%	total kyst 54,1%
30 til 40 fot	37 699	10,4%	
under 30 fot	15 380	4,2%	
total	364 000	100%	

2 Valg for framtida

Fiskerinæringa er ei næring med store svingninger. Det er svingninger i ressursgrunnlaget, svingninger i markedene og svingninger i samfunnsstrukturen med innvirkning på fiskeriene.

Mange av disse svingningene har form av, eller forsøkes framstilt som, kriser. I kjølvannet av krisene følger forslag til omlegginger, nye støtteordninger, gjeldssanering, flåtesanering eller mottakssanering. Slike krise-initierte løsninger har ikke alltid den ønskede langsiktighet.

Naturvernforbundet oppfordrer i denne rapporten er en langsiktig strategi for utviklingen av fiskerinæringa i nord. Denne strategien må ses i sammenheng med andre næringer, særlig de knyttet til utnyttelsen av fornybare ressurser. Målet for en slik strategi må være:

Fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland må sikre langtidsutbytte av de rike fiskeressursene i Barentshavet. Verdens matvaresituasjon tilsier at ressursene i størst mulig grad må bidra til matvaresikkerhet gjennom direkte bruk til menneskemat. Dette må oppnås med minst mulig forbruk av fossile brensler og andre lagerressurser. Forvaltningen må sikre en rimelig fordeling av ressursene.

Flåtestrukturen og flåtekapasiteten i Barentshavet har sammenheng med den globale ressurs og flåtesituasjonen. Den islandske flåten i Smuthullet og de norske båtene som gikk til New Zealand under torskekrisa er eksempler på dette. Flåten i Barentshavet må derfor tilpasses og struktureres slik at den kan tåle svingninger i ressurstilgangen uten å bli en belastning for andre områder og fiskebestander.

Ut fra en sosial og miljømessig vurdering kan vi sette opp noen kriterier for hvordan fiskerettigheter bør fordeles. Når man bestemmer struktur bør man legge vekt på grad av ødeleggelse av det marine miljø, energiforbruk, matvaresikkerhet og arbeidsplasser. Friends of the Earth International har, i forbindelse med debatten om overkapasitet satt opp et sett av kriterier for valg av flåtestruktur. Her heter det at man skal tilstrebe en flåte som:

1. bruker så lite energi som mulig per tonn fangst
2. sysselsetter så mange mennesker som mulig per fangstenhet
3. i størst mulig grad bidrar til verdens matvaresikkerhet
4. minimaliserer bifangst og utkast
5. minimaliserer skader på det marine miljø som sådann

De samme kriteriene bør gjelde for flåtestrukturen i Barentshavet.

2.1.1 energiforbruk

Fiskeri er en relativt energikrevende form for matproduksjon. De store miljøkonsekvensene knyttet til oljeproduksjon og forbrenning skulle tilsi en politikk som holder dette forbruket på et lavest mulig nivå. Energiforbruket i den havgående delen av flåten er langt større enn i kystflåten. I torskefiske nord for 62-graden bruker trålerflåten rundt tre ganger så mye energi per fangstenhet som kystflåten. Fartøy over 35 meter står for omlag 64% av det totale energiforbruket i fiskeflåten¹⁴. Hvis hele den norske trålerflåtens torskvote ble overført til kystflåten ville det føre til en nedgang i energiforbruket i torskfisket med 40%.

I tillegg til flåtestrukturen har tilgjengeligheten stor betydning for energiforbruket. Jo tettere fisken står jo mindre energi trengs det for å ta den. Dette gir seg også utslag i kostnadene forbundet med fiske

kilde: Fiskeridirektoratet

Figuren viser at ved en fiskedødelighet på 0.32 blir hvert kilo fisk 20 til 30 % dyrere å fange når bestanden er liten enn når den er på et rimelig høyt nivå¹⁵.

Figuren under viser at et forsiktig uttak av torskebestanden vil derfor gi mindre brutto-inntekt, men gi små utslag når det gjelder den totale lønnsomheten. F står for fiskedødelighet, den dødelighet i bestanden som er forårsaket av fiske. Vi kan opprettholde en stor fangst, eller

---

¹⁴ Bergland, Helge et.al. "Energibruk og bærekraft i fiskeflåten i torskfisket nord for 62. breddegrad". Senter for utvikling og miljø, UiO, 1991

¹⁵ Bogstad et.al. "Beskatningsstrategi fo morderk-arktisk torsk. Fiskeridirektoratet 1995

fiskedødelighet uten å true bestanden. Dette vil gi stor bruttoinntekt men på grunn av redusert tilgjengelighet ved en mindre bestand vil kostnadene knyttet til fangsten øke. Nettoinntekten vil derfor ikke øke i samme grad. Dette er interessant i et strukturperspektiv. Et av kystflåtens største problemer de siste årene har vært liten tilgjengelighet i store deler av året.

Bilogiske og økonomiske konsekvenser ved valg av ulike ressursuttak i perioden 1996-2000.							
Strategi for perioden 1996-2000	Minimum gytebest.	Gytebestand år 2001	Gjennomsn. totalkvote	Totalkvote i 1996	Gjennomsn. brutto førstehåndsinnntekt Norge	Gjennomsn. netto førstehåndsinnntekt Norge	Netto neddiskontert førstehåndsinnntekt Norge
F=0,55 (1,2*F _{med})	518	552	672	797	2123	826	3780
F=0,46	683	733	640	694	2023	832	3788
F=0,40	697	893	612	620	1934	823	3732
F=0,37	697	996	594	580	1876	812	3676
F=0,32	697	1 179	561	517	1773	786	3549

Kysttorsk ikke inkludert. Biologiske størrelser oppgitt i 1000 tonn. Økonomiske størrelser oppgitt i millioner kroner. Det er regnet med en norske andel av totalkvote tilsvarende andelen i 1995 (42,5%).

kilde: Fiskeridirektoratet

2.1.2 sysselsetting

I følge internasjonalt LO (ILO) står verden i dag foran den verste arbeidsløshetskrisa siden depresjonen på 30-tallet¹⁶. Med et slikt utgangspunkt er sysselsetting et viktig aspekt ved fiskeripolitikken. Dette er spesielt viktig i såkalt marginale områder som mange kystsamfunn er. En liten oppgang eller nedgang i sysselsettingen i fisket kan være avgjørende for hele samfunnets overlevelse. Disse samfunnenes betydning for ressursforvaltningen beskrives senere. Debatten om flåtestruktur handler om en fordeling mellom arbeid og kapital. Generelt sett går inntektene av fisket på store, dyre fartøy til verft, banker og oljeselskaper, mens inntektene fra små, rimeligere båter går til å betal folk. En ferskfisktråler trenger 210 tonn fangst per årsverk for å oppnå lønnsomhet. En 40 fots sjark med 3 mann trenger 42 tonn per årsverk. Det gir fem ganger flere arbeidsplasser per fangstenhet på sjarken.¹⁷ Dette gir flere arbeidsplasser i fisket og det bidrar til å beholde utbyttet av fisket i kystsamfunnene. Det siste bidrar til forvaltningen ved at det gir utøverne i næringa gevinst for ansvarlighet. I tillegg til å ha større arbeidsintensivitet er det kystflåten som opprettholder bosetningsmønsteret. I Råfisklagetets distrikt er det nå 250 fiskemottak, mot 400 i 1985. Av disse er det bare et 20-talls som tar i mot trålråstoff. Ressurskrisa på slutten av 80-tallet og reguleringsmodellen man valgte etterpå har allerede bidratt til nedleggelse av 150 mottak. En ytterligere dreining fra kyst til trål vil bety nedleggelse av stadig flere kystsamfunn. Da går arbeidsplasser tapt ikke bare i fiskerinæringa, men i butikk, skole, helse, håndverk og service institusjoner.

¹⁶ "The worst global unemployment crisis since the 1930s - ILO", Third World Resurgence, april 1994

¹⁷ Olsen, Kjell. Innlegg på Lofotkonferansen 17.01.90. Beregningene er basert på situasjonen før fartøykvoteordninga ble innført.

2.1.3 matvaresikkerhet

Et av regjeringens delmål for fiskeripolitikken er at mest mulig av råstoffet skal utnyttet til menneskeføde¹⁸. I global sammenheng er den havgående flåten som står for nesten all fisk som males opp til mel og olje. I Barentshavet har det i de siste årene vært enighet om at forvaltningen skal bygge opp om torskefisket til fordel for reduksjon av for eksempel lodde til olje og mel. I store deler av verden har man holdt fangstmengdene oppe ved å fiske seg nedover næringskjeden og male opp denne fisken. I dag går omlag 30% verdensfangsten til oppmaling. Dette er billige fiskeslag som igjen gis som fôr til oppdrettslaks og husdyr som selges til den betalingsdyktigste del av verden. Denne vektleggingen av matvaresikkerhet ble også uttrykt i forbindelse med Brundtlandrapporten. "Det er en viktig norsk målsetting, og en sentral anbefaling fra Verdenskommisjonen, å fremme best mulig bruk og utnyttelse av oppfiskede fiskeressurser. Fisk bør danne grunnlaget for høyverdige matprodukter."¹⁹

Siden Sovjetunionens fall har store deler av de russiske torskefangstene gått til utlandet. Dette har naturlig nok redusert landingene i Russland, som i tillegg har mistet mesteparten av leveransene fra fjernfiske. Russerne selger torskene i Norge og andre vesteuropeiske land. Til gjengjeld er det et økende marked for sild i Russland. I matvaresammenheng er dette interessant. Norges Eksportråd slår fast at taket langt fra er nådd²⁰.

Norsk eksport av fisk til Russland* 1990-1995					
år	tonn	NOK 1000	andel 1)	andel 2)	rangering 3)
1990	11,522	13,614	1,4%	0,11%	39
1991	18,504	24,755	1,6%	0,17%	28
1992	15,478	22,871	1,3%	0,15%	32
1993	24,251	42,412	1,8%	0,26%	28
1994	74,912	230,795	5,0%	1,18%	17
1995 (1-7)	61,057	220,578	7,4%	2,09%	13

* Sovjetunionen der det er relevant

1 Volum eksportert til Russland i prosent av total norsk fiskeeksport

2 Verdien av fiskeeksport til Russland i prosent av verdien av total norsk fiskeeksport

3 Rangering (markeds nummer) basert på eksportverdi

kilde: Norges Eksportråd

2.1.4 utkast og bifangst

I de fleste fiskerier vil man få fisk som er uønsket. Dette kan være fisk som er for liten eller fisk av andre arter enn den man fisker på. FAO har beregnet at omlag 27% av den fisken som fanges kastes tilbake i havet²¹.

Det er den havgående delen av flåten som står for det meste av utkastet. I 1987 kastet den norske trålerflåten 39% av de fangede torskeindividene tilbake på havet²². Regjeringen har

¹⁸ St.mld. nr 93 (1982.83)

¹⁹ St.meld. nr. 46 (1988-89) "Miljø og Utvikling. Norges oppfølging av Verdenskommisjonens rapport"

²⁰ "Stadig større økning i eksporten på Russland" Fiskeribladet, sept. 1995

²¹ Alverson et.al. "Aglobal assessment of fisheries bycatch and discards" Roma 1994

²² "Energibruk og bærekraftighet i fiskeflåten", SUM, 1991

lagt stor vekt på utkastproblematikken og innførte i 1988 utkastforbud. Likevel er det grunn til å tro at det fortsatt dumpes undermåls fisk. I 1993 ble Findustråleren Stallo tatt for å dumpe småfisk mens Kystvakta var ombord²³. Mye tyder på at dette også foregikk under vårtorskefisket i 1994²⁴. Det er også grunn til å frykte store utkast i det islandske fisket i oppvekstområdene i Smutthullet. I tillegg til utkastet er også størrelsen på den landede torsken fra trålerflåten mindre enn kystflåtens. I de russiske landingene i Finnmark i vår var 85% av torsken under 2,6 kilo mens hver fjerde torsk var under 1,1 kilo. I de norske landingene i samme periode var 41% over 2,6 kilo og det ble nesten ikke levert fisk under 1,1²⁵.

2.1.5 skader på det marine miljø

Det er ikke bar totaluttaket som har betydning for utviklingen av bestandene. Også fiskets, og annen virksomhets innvirkning på det miljøet fisken er avhengig av har betydning. Bruk av aktive redskaper som trål og snurrevad i torskefisket skraper opp bunnvegetasjon. Det liten tvil om at trålen står i en særstilling når det gjelder ødeleggelse av det marine miljø. I tillegg til trål har Barentshavet vært utsatt for omfattende skjellskraping. Denne driftsformen er nå på det nærmeste opphørt i Barentshavet. Den siste båten, "Leiranger" ble for kort tid siden solgt til Argentina for å skrape skjell der²⁶.

2.1.6 hvorfor trålere?

Norge hadde i 1934 én tråler, sammenlignet med England som på samme tidspunkt hadde nesten 1700. På tross av motstand på kysten ble det i tiårene etter krigen satset på oppbygging av en norsk trålerflåte. Argumentasjonen for dette var sysselsettingspolitikk: "Ved drøftelse av retningslinjene for utbyggingen av flåten må det være et vesentlig hensyn å finne fram til fartøyer som kan løse råstoffproblemet i foredlingsindustrien. Etter konklusjonen utvalget er kommet til med hensyn til de framtidige muligheter for fryseindustrien, vil det være av særlig viktighet å legge forholdene til rette slik at de norske fryserier kan drive rasjonell sysselsettingspolitikk. Det er derfor en meget viktig oppgave å sikre bedriftene en jevn og stabil tilførsel av råstoff"²⁷

Denne argumentasjonen har holdt seg fram til vår tid. Et av hovedargumentene for trålerflåten har vært at den skal sørge for kontinuitet: underforstått at kystfiske er sesongpreget, mens trålfisket er stabilt gjennom hele året. Torstein Hansen og Sverre Holm Hansen ved Norges Fiskerihøgskole har tatt for seg data fra 1956 til 1974 for å belyse dette²⁸. Disse årene er valgt fordi fisket i denne perioden ikke var kvotebelagt. Tallene viser at trålerne ikke har hatt noen utjevne effekt. Landingene fra trålerflåten følger kystflåtens som en skygge. Trålerflåten har ikke bidratt til å jevne ut landingene.

---

²³ Berg, Haralds "Dumpet småtorsk med kystvakta om bord". Fiskeribladet, 24. juni 1993

²⁴ Grytås, Gunnar. "Småfisk spylt på havet". Nordlys, 21.mai 1994

²⁵ Forberg, Bjørn Tore: "Finnmark har spart 15 millioner på russisk småfisk". Fiskaren, 7. mai 1996

²⁶ Grytås, Gunnar: "34 arbeidsplasser solt til Argentina", Nordlys, 14.feb.1996

²⁷ Torskfiskutvalget, innstilling av 31.okt. 1958. Sitert i "Trålerne som supplerende råstoffleverandører", Torstein Hansen og Sverre Holm Eriksen, Fiskeribladet 18.januar, 1994

²⁸ Ibid

figur: Torstein Hansen og Sverre Holm Hansen, Norges Fiskerihøgskole

Siden 1974 har kystflåten utviklet seg med hensyn til effektivitet og mobilitet. Argumentet om at trålerflåten er nødvendig for kontinuitet i landingene er derfor ikke være gyldig hvis mottaksstrukturen er fleksibel nok. Et annet argument som er blitt framholdt er det russiske trålfisket i Barentshavet. På ut fra at “det vil ha liten hensikt å redusere det norske trålfisket når russerne står på som før” og for å sikre norsk tilstedeværelse i Barentshavet særlig i Svalbardsona. I en situasjon der hele den russiske flåten er klar for utskifting og den kalde krigen er over må det være grunn til å revurdere denne holdningen. I utviklingen av en strategi for Barentshavet må de samlede økologiske, ressursmessige og økonomiske argumenter telle. Disse argumentene drar i samme retning.

Et siste argument har vært Havrettstraktatens bestemmelse om at et land har plikt til å la andre land få tilgang til “overflødige” ressurser. Hvis man ikke klarer å ta hele det maksimale uttaket må man slippe andre til. Argumentet har da vært at man må ha en trålerflåte som har rekkevidde nok til å ta opp kvoten i fall tilgjengeligheten på kysten skulle være dårlig. Dette er det samme argumentet den indiske regjeringen bruke for å slippe utenlandske trålere inn i indisk 200-mils sone. Klausulen har bakgrunn i fiskets betydning for matvaresikkerheten. Havet skal høstes optimalt. Problemet er en viktig brikke i dynamikken som har ført til dagens overkapasitetsproblemer. Hvis man skal ha en flåte som er i stand til å ta hele kvoten i et toppår, og i tillegg ta den hvor enn fisken måtte befinne seg, får man betydelig overkapasitet i nedgangstider. Det er ingen grunn til å tolke denne bestemmelsen strengt i dagens situasjon. Ingen havområder er underbeskattet. I Norge har kystflåten en teknologi og en kapasitet som kan utnytte torskeressursene optimalt.

2.2 Norsk/russisk struktursamarbeid

I Norge er det allment akseptert at kystflåten er å foretrekke når det gjelder generelle samfunns mål som ressursvern, sysselsetting, bosetting og energiforbruk. Fordelingen mellom

kyst og trål er fastlagt i "trålstigen" som fordeler kvoten mellom kyst og trål omlag 65/35 litt avhengig av totalkvotens størrelse. Dette gjelder imidlertid kun den norske delen av totalkvoten. Den russiske kvoten og tredjelandskvotene tas så godt som utelukkende med trål. Debatten om en utvikling av fiske med mindre fartøy og mer ressursvennlig redskap også på russisk side startet med Sovjetunionens fall. Blant annet gjennom Visedirektør ved havforskningsinstituttet i Murmansk, Valerij Sjeilnik²⁹. Han begrunner ønsket om en omlegging av flåtestrukturen med at fiske med trål beskatter fiskebestandene for hardt. Også Generaldirektør Georgij V. Tishkov i Sevryba har ytret ønsker om legging av flåten til en kystflåte etter norsk mønster. Endringene i den økonomiske situasjonen førte til at det ble for dyrt å opprettholde trålerflåten. "Vår nye strategi er å vente til fisken kommer inn til kysten. Det er ikke trålerne og fabrikkskipene som er fremtiden".³⁰ sa han i 1992.

Den norske regjeringen har sluttet seg til denne analysen: "En omstilling av det ensidige russiske trålfisket til mer ressursvennlige redskaper som line og snurrevad vil ha stor betydning for framtidig ressursforvaltning i Barentshavet. Et russisk kystfiske vil kunne bidra til en bedre utnyttelse av fiskeressursene i de kystnære områdene langs Murman-kysten og i Kvitsjøområdet."³¹

Videre har Norge sluttet seg til Agenda 21 som blant annet sier at:

"Coastal States should support the sustainability of small-scale artisanal fisheries. To this end, they should, as appropriate:

a) Integrate small-scale artisanal fisheries development in marine and coastal planning, taking into account the interests and, where appropriate, encouraging representations of fishermen, small scale fishworkers, women, local communities and indigenous people;

Coastal States should ensure that, in the negotiation and implementation of international agreements on the development or conservation of marine living resources, the interests of local communities and indigenous people are taken into account, in particular their right to subsistence.

[states should cooperate to] develop agreed criteria for the use of selective fishing gear and practices to minimize by-catch of non-target species"

Dagens praktiske politikk bryter med regjeringens og stortingets fiskeripolitiske mål og med Agenda 21. På tross av de klare målsetninger og forpliktelser i forhold til urfolks rettigheter, kystfiske og selektiv redskap er regjeringen i dag gått inn på en trålstrategi.

Russerne får sprikende signaler fra Norge. På den ene siden ønsker man å videreføre en omlegging fra hav til kyst og en slik prosess vil støttes fra Norge. På den andre siden gir Norge, både gjennom verftsstøtte og gjennom SND støtte til bygging av nye trålere som skal fiske på russiske og norske kvoter i Barentshavet.

På tross av Agenda 21 pålegg om å støtte urfolks og lokalbefolkningens rettigheter til ressursene har Norge stengt den allmene retten til ressursene. Dette er, i følge Carsten Smith, i strid med Norges forpliktelser i forhold til ILO-konvensjonen om urfolk og stammefolks

---

²⁹NTB, 26. februar 1992

³⁰Dagens Næringsliv, 4.mars 1992

³¹ St.prp 80 (1991-92) Om utbygging av Norges Samarbeid med reformlandene i øst....

rettigheter³². Regjeringen Brundtland har videre svekket muligheten for opprettholdelse av en ressursvennlig flåte ved å svekke fiskernes kontroll over råstoffomsetningen gjennom endringene i råfiskloven og sjøgrenseloven.

2.2.1 russisk kystfiske

Etter at Generaldirektør Tisjkovs uttalte ønske om å legge om flåtestrukturen i 1992³³ har det vært satt i gang flere samarbeidsprosjekter mellom Norge og Russland. Dette samarbeidet har ikke bare vært enkelt. Den politiske og økonomiske situasjonen i Russland har vært ustabil. I tillegg har ikke russerne hatt noen tradisjon med fiske med passive redskaper. Likevel er det igangsatt en del konkrete prosjekter.

Dette samarbeidet har både dreid seg om ressurskartlegging³⁴, salg av kystfartøy³⁵ og opplæring av mannskap³⁶. Arbeidet med ressurskartlegging har i første rekke dreid seg om å bekrefte, eller avkrefte, at det finnes en egen separat torskestamme på Murman-kysten. Det det er enighet om er at deler av den norsk-arktiske torsken går langs norskekysten og innover russekysten etter gytinga i Lofoten. Hvor stor del av stammen som dermed er tilgjengelig for kystnært fiske er ikke klart og varierer fra år til år.

En mulighet er et kombinert fiske mellom Kvitsjøen om sommeren og Murman/Finnmarkskysten om vinteren og våren. Til dette formålet vil 50-60 fots båter være det ideelle³⁷. En annen mulighet er å drifte utenfor Murman-kysten. Problemet er at dette er et svært værhardt område og derfor krever fartøy i størrelsesorden 100 fot.

At det er ressurser i område har blant andre den norskbygde "Heidi Murmansk" vist. Den drev i fjor juksa- og linefiske med godt resultat utenfor Murman-kysten. Det er stor interesse for kystfiske på kysten. I 1995 avsatte russerne en kvote på 2500 tonn torsk og hyse til fartøy med passive redskaper. Ved årets begynnelse var det 56 bedrifter med til sammen 168 båter som meldte sin interesse for å delta. 35 av disse bedriftene fikk kvote. Myndigheten fryktet for at de øvrige bedriftene var i fullt fiske³⁸. Det bør derfor være en prioritert oppgave for samarbeidet mellom Norge og Russland å få stadfestet om dette er fiske på norsk-arktisk torsk som kan erstatte noe av trålfisket i Barentshavet. Eller om det er en stedegen bestand som må forvaltes som det.

3 Solidaritetsalternativet

Fiskeressursene i Barentshavet er fornybare, men begrensede. De gir muligheten for et uttak av en viss mengde fisk i året. Denne mangden varierer fra år til år avhengig av temperatur, salinitet, gyteforhold og fiskepress i foregående år. Denne gitte mengden fisk kan forvaltes og fordeles på forskjellige måter. I bunn og grunn er det dette fiskeridebatten handler om. Vårt solidaritetsalternativ innebærer at denne grunnrenten fordeles rettferdig i dag og at uttaket og forvaltningen garanterer fortsatt utbytte også for fremtidige generasjoner. En slik strategi ville

---

³² Smith 1990

³³ Dagens Næringsliv, 4.mars 1992

³⁴ Veigård, Erik: "Murmanskorsken under norsk lupe", Fiskeribladet (NTB) 8. september 1994

³⁵ Pedersen, Helga Kleiva: "M/K Heidi Murmansk overtatt av russerne, Fiskaren 3. oktober 1995

³⁶ Sollied, Kjell Are: "Ny russe-avtale skal spre norsk kunnskap om autoline- og garndrift" Nordlys, 3. april 1993

³⁷ Jensen, Terje "Drømmer om felles norsk-russisk kystfiske". Fiskeribladet 28.september 1995

³⁸ Jensen, Terje. "Rot rundt det russiske kystfisket", Fiskeribladet 22.juni 1995

være i tråd med Agenda 21 og den norske regjerings mål for fiskerisamarbeidet med Russland.

En solidarisk fiskeripolitikk for Barentshavet bør legge vekt på følgende forhold:

- hensynet til den tredje verden
- fordeling av utbyttet
- hensyn til fremtidige generasjoner

3.1.1 solidaritet med den tredje verden

På verdensbasis er mellom 100 og 200 millioner mennesker avhengige av fisk for daglig overlevelse. De fleste av disse befinner seg i den tredje verden. Bortsett fra i det indiske hav er alle bestander enten overutnyttet eller fullt utnyttet. Også i det indiske hav er det et fåtall av bestandene som kan tåle økt fiske. Økt press på den tredje verdens ressurser vil derfor bety sult, arbeidsløshet, fattigdom og økt flukt til storbyene. En fiskeripolitikk som ikke tar hensyn til dette kan ikke kalles en solidarisk politikk.

I dag er totalkvoten for norsk-arktisk torsk på 700 000 tonn. Dette er høyt. I perioden 1977 til 1991 var årsgjennomsnittet 451 000 tonn³⁹. Dette tilsier at man bør vise forsiktighet ved utbygging av flåten.

Island har bygd opp en havgående flåte som er større enn det islandske ressurser kan bære. De store investeringene har ført til et politisk press som har fått islandske myndigheter til å fastsette kvoter høyere enn forskernes anbefalinger over flere år. Dette har igjen ført til kraftig nedgang i de islandske torskestammene og etterhvert til lavere kvoter og overkapasitet. Dette har presset den islandske flåten ut i internasjonalt farvann i Smutthullet og til kvotekjøp i indisk 200-mils sone. I India har det de siste årene vært store demonstrasjoner mot utenlandske kvotekjøp. I februar i år deltok 8 millioner mennesker i slike demonstrasjoner over hele India. Slik utflytting er heller ikke ukjent i Norge som sendte sine fartøy til New Zealand under torskekrise og dermed bidro til nedfiskingen av Orange Roughy-bestanden. I Chile jobber chilenske fiskarlaget for å hindre at Røkke-båten American Monarch får fiskrettigheter. Røkke på sin side sier at "Hvis vi skulle forholde oss til lokale fiskere, ville vi ikke fisket noe sted"⁴⁰. Røkke har rett. RGI og lignende store kvoteiere vil alltid komme i konflikt med lokale fiskere og kystsamfunn. Men spørsmålet er om et selskap med en slik holdning skal ha moralsk og økonomisk støtte fra den norske staten.

Sammenhengen mellom overkapasitet og fjernfiske er kjent blant norske redere: "Jeg vil særlig nevne ressurskrisen i torskesektoren fra 1989 og utover, som gav opptakten til den sterkeste interesse og satsing fra norske rederier i nye farvann siden innføringen av det nye havrettsregimet. Dette hadde ikke minst sammenheng med at store deler av flåten hadde vært gjenstand for svært gjennomgripende fornyelse i løpet av perioden 1985-89. Hele denne fornyelsen var basert på at prognosene omkring utviklingen i torskbestandene skulle være holdbare."⁴¹ Optimistiske torskeprognoiser førte altså til overkapasitet og tap for Orange

³⁹ Davidsen, Trond m.fl. Russisk fiskeriforvaltning: Endringer i forskning, regulering og kontroll, Norut Samfunnsforskning, Tromsø 1994

⁴⁰ Lund, Kenneth: "Må satse nok én halv mrd. i Chile". Dagens Næringsliv 28. juni 1996

⁴¹ Strand, Olav. Styreformann i Fiskebåtrederens Forbund. Innlegg på konferanse om "Dypvannsfiske i Nord-Atlanteren, 26. februar 1996

Roughy-bestanden og de norske bankene. Det er “overkapasitet i flåten, både midlertidig og permanent, som vil være den viktigste forutsetningen for å få til en større norsk satsning i internasjonalt farvann⁴².”

Forskjellen på tidligere perioder med fjernfiske og dagens situasjon er at det ikke finnes frie ressurser å ta av. Det årlige, bærekraftige uttak av fisk er beregnet til å ligge rundt 100 millioner tonn. Fangsten, som har steget med 3-4% i året siden krigen ser ut til å ha nådd taket rundt 1990 og har siden flatet ut. (I 1994 gjorde fangstene et hopp med 7,2% økning. FAO slår fast at “det er viktig å få fram at denne økningen ikke på noen måte motsier gjentatte påpekninger fra FAO om at de viktigste bestandene er enten fullt utnyttet eller overutnyttet og at potensialet for økte fangster på lang sikt er svært begrenset”⁴³).

En solidarisk fiskeripolitikk her nord innebærer derfor å unngå en flåteoppbygging som gir behov for fjernfiske ved en eventuell ressursnedgang. Det er grunn til å frykte at denne nedgangen er på vei. De minste årsklassene i Barentshavet er små. Grunnen til dette kan være en kombinasjon av kanibalisme, Smutthull-fiske og at det kan foregå et ulovlig og uregistrert fiske. Havforskningsinstituttet mener det ligger det an til merkbare utslag i bestanden⁴⁴. En kapitalintensiv flåte bygd for en totalkvote på 700 000 tonn vil ved en nedgang til 77-91 snittet på 450 000 tonn utgjøre et alvorlig press på andre lands ressurser, internasjonale havområder og/eller bankene og banksikringsfondet⁴⁵.

3.1.2 solidaritet med framtidige generasjoner

Behovet for bærekraft er framtidige generasjoners behov. Det er få næringer som illustrerer begrepet bærekraft så godt som fiskerinæringen. Utslagene av overfiske kommer ofte så raskt at det er dagens generasjon som merker utslagene. Sammenbruddet i de kanadiske fiskeriene er ett eksempel på dette. Det norske sildesammenbruddet på slutten av 60-tallet et annet.

En fiskeripolitikk som tar hensyn til framtidige generasjoner holder seg innenfor det bestanden tåler. Men dette er bare en del av det. Fiskeripolitikken må også se bærekraft på lengre sikt. Det innebærer en mer forsiktig behandling av det økosystemet som er grunnlaget for fiskeriene. Vi vet lite om langtidsvirkningene av skjelltrålingen som har pågått i Barentshavet i lang tid, men det er grunn til å tro at slike inngrep i bunnflora og -fauna har innvirkning på økosystemet. Nedfiskingen av silda og senere lodda har ført til ubalanse i Barentshavet og vi kjenner ikke langtidsvirkningene av dette.

En fiskeripolitikk som tar hensyn til framtidige generasjoner tar vare på gårdsdagens kunnskap. Fiskerinæringa blir i stadig større grad tilpasset et høyteknologisk og energisløsende samfunn. Den er basert på et handelssystem der mat kan kjøpes og selges over hele verden. Det er lite trolig at framtidige generasjoner vil ha muligheten til å kjøpe fiskemel fra Chile for å fore opp en laks som blir solgt til Japan for så å bruke pengene til å kjøpe kjøtt fra Zimbabwe. Framtidige generasjoner trenger kunnskapen om lokale ressurser og lokal ressursutnyttelse når verden ikke lenger kan tillate seg dagens miljøødeleggende handelsmønster.

---

⁴² Ibid

⁴³ Global Fishery Production, FAO 1996

⁴⁴ Øyehaug, Ogne. “Forskerne advarer mot torskekrakk”, Dagens Næringsliv 14.06.96

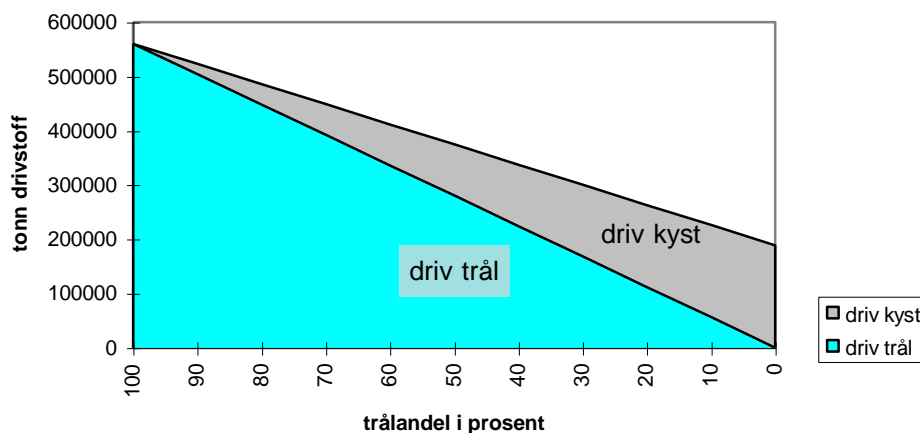
⁴⁵ Jensen, Terje. “Kreditkassen med nye miliontap å fabrikkskipene”, Fiskeribladet, 11.nov. 1993

Kunnskapserosjonen er godt i gang. I en ensrettet fiskeindustri i Finnmark basert på blokk og filet er det eksempler på at man må på gamlehjemmet for å få vite hvordan man behandler blåkveite. Kunnskapen om lokal ressursutnyttelse er levende kunnskap, kunnskap som er avhengig av å bli brukt. For å ta vare på den må den lokale retten til ressursene sikres. Den lokale bruken av ressursene må stimuleres.

Framtidige generasjoner er derfor avhengige av at dagens kystbefolkning beholder retten til ressursene. De er avhengige av at dagens 15-åringene kan lære av dagens 70-åringene.

Den mest altomfattende trusselen mot framtidige generasjoner er etter alt å dømme drivhuseffekten. Fiskeri er en forholdsvis energiintensiv form for matvareproduksjon. Det gjelder særlig den havgående flåten. Endringer i flåtestrukturen vil gi store utslag i energibruken og dermed i utslippene av drivhusgasser. Fiskeflåten står for henholdsvis 4% og 15% av Norges totale utslipp av CO² og NO_x. Av dette står fartøyene over 35 ml.l for ca. 64%⁴⁶. Hvis man flytter hele den norske trålerkvoten over til kystflåten vil det gi en drivstoffbesparelse på omlag 65 000 tonn, eller 40%. En overgang til 100% trålfiske på norsk-arktisk torsk vil gi en økning i drivstofforbruket med 120 000 tonn eller 73% i forhold til i dag.

Drivstofforbruk avhengig av trål/kyst fordeling

Figuren er basert på tall fra Senter for Utvikling og Miljø ved Universitetet i Oslo⁴⁷. De har beregnet snittforbruket av drivstoff til 0,27 kg per kg fangst i kystfiske etter torsk og forbruket ved torsketråling til 0,80 kg per kg fangst. Figuren er basert på en totalkvote for Barentshavet på 700 000 tonn. Tredjelandsfartøyene vil i tillegg til forbruk i forbindelse med fangst ha gangtid fra kontinentet til Barentshavet og tilbake og vil trolig ligge over det norske snittet. Dette er utelatt i denne forbindelse for enkelhets skyld.

Fiskerinæringen i Nordvest-Russland har på grunn av Sovjet-statens kommandoøkonomi hatt en annen struktur enn den norske. Drivstoff har vært kraftig subsidiert og antall ansatte har ikke stått i forhold til foretakenes inntjeningssevne. En sammenligning med hensyn til arbeidsplasser og energiforbruk er derfor vanskelig. Når økonomien nå åpnes opp endrer dette seg. Energiprisene vil ligge tilnærmet et internasjonalt nivå. I en overgangsperiode er

⁴⁶ Energibruk og bærekraftighet i Fiskeflåten i torskfisket nord for 62. breddegrad. Senter for Utvikling og Miljø, UiO, 1991

⁴⁷ Ibid

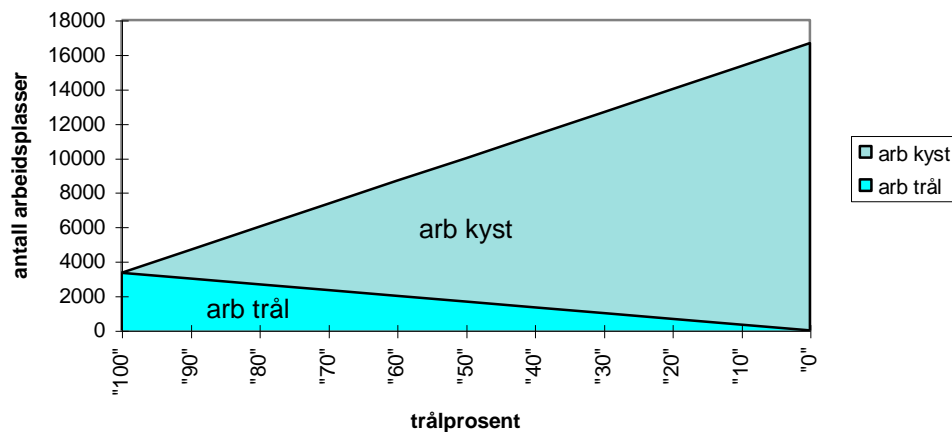

det grunn til å tro at lønnskostnadene vil være lavere enn de norske. Dette skulle være et økonomisk insitament til en arbeidsintensiv fiskerinæring. På tross av disse forholdene har vi har likevel valgt å bruke tall fra norske beregninger for å illustrere energi- og arbeidsintensitet i *hele* flåten for å illustrere virkningene av en strukturendring.

3.1.3 en solidarisk fordeling av fiskeressursene

Flåtestrukturen har stor betydning for fordelingen av ressursene og for antall arbeidsplasser i fiskerinæringa. Hvis vi setter torskeråstoffbehovet per arbeidsplass til 42 tonn i kystflåten og til 210 tonn i trålerflåten⁴⁸ får vi et bilde som vist under. Tenker vi oss at hele kvoten for norsk arktisk torsk på 700 000 tonn gis til den havgående flåten gir det 3300 arbeidsplasser. Gis hele kvoten til kystflåten gir det 16 700 arbeidsplasser i torskefisket. Dette er en illustrasjon og må tas som det. For eksempel tar ikke bildet hensyn til at fartøyene fisker andre arter enn torsk. Men torskeprosenten i de forskjellige fartøygruppene er forholdsvis lik⁴⁹. Figuren skulle derfor gi et godt bilde av sysselsettingseffekten av forskjellige flåtesammensetninger.

Arbeidsplasser avhengig av kyst/trålfordeling

Fiskeressursene i Nord-Norge har fra vikingtida vært den nord-norske befolkningens felleseie. Kystfolket fikk retten til fiskeriallmenningen ved kongelig gavebrev. Dette gavebrevet er ikke omstøtt av senere lovgivning. Likevel mener staten å ha rett til å stenge noen ute av allmenningen gjennom fartøykvotesystemet, samtidig som den slipper “ikke-håloyger” inn.

Etter at økningen i verdens fiskefangster stoppet opp på slutten av 80-tallet ble kvoterettigheter interessante som investeringsobjekt. Ressurser som tradisjonelt har blitt forvaltet som almenninger over hele verden blir i stadig større grad privatiserte. I en situasjon med knappe ressurser og overflod av fartøy flyttes eierinteressene fra fartøy til fiskerettigheter. Blant de største kvoteeierne i USA finner vi kyllinggiganten Tyson Food og revisorfirmaet KPMG Peat Marwik.

⁴⁸ Olsen, Kjell. Norges Fiskerihøgskole. Innlegg på Lofotkonferansen 17.jan.1990. Vi har valgt å bruke tall fra før 1990 for å unngå effekten av å få med effekten av reguleringene som fulgte torskesammenbruddet.

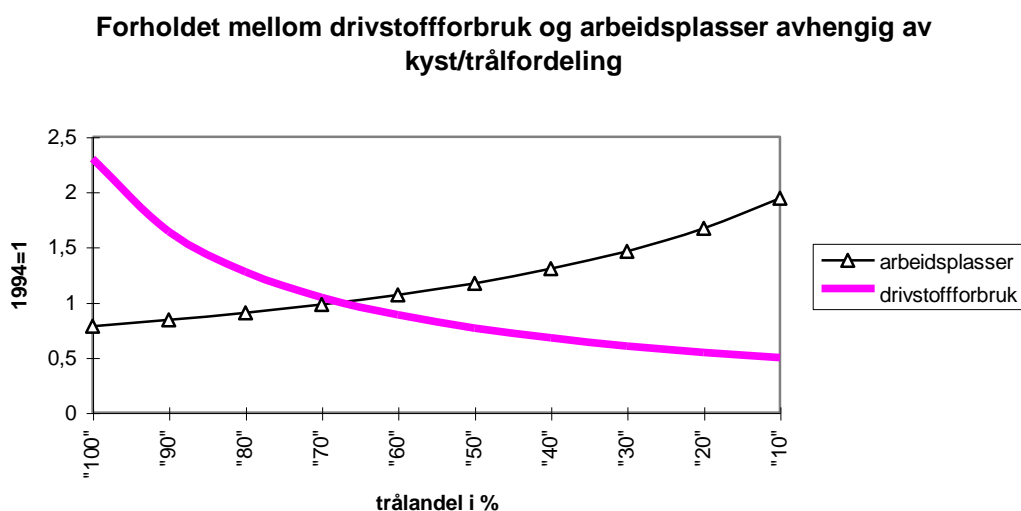
⁴⁹ Ferskfisktrål 62%, Snurrevad 67%, garn og juksa over 13 meter 69%, fartøy under 13 meter 62%. Unntaket er fabrikkskipene med 47% av inntekten fra torsk. Kilde: Budsjettnemda for fiskeriene.

Verdens største kvoteeier, Resource Group International, har nå kontroll over mer enn 10% av verdens hvitfisk-ressurser. Selskapet har, i følge dem selv, en avtale om kontroll over 70 000 tonn torsk i russisk sone i Barentshavet⁵⁰. Dette tilsvarer fiskerettighetene til omlag 2000 norske sjarkfiskere⁵¹.

3.1.4 konsekvenser av endret flåtestruktur

Flåtestrukturen er den viktigste enkeltfaktoren i debatten om en framtidsetta fiskeriforvaltning. Strukturen avgjør bosettingen langs kysten, fordelingen av utbyttet av fisket, antall arbeidsplasser, energiforbruk og vårt forhold til naboland.

Sammenholder vi arbeidsintensitet og energiforbruk for vi en enkel illustrasjon på konsekvensene av endret flåtestruktur. I "kystdelen" av skalaen ligger ikke bare fler arbeidsplasser og mindre energiforbruk, men også spredt bosetting, ressursvennlige redskapsgrupper og redusert fare for ressurskonflikter.

Dagens fordeling mellom kyst og hav i Barentshavet ligger samlet på omlag 28% kyst og 72% hav, altså det omvendte av den norske "trålstigen". For hver prosent økning i kyst-retning avtar energiforbruket mens sysselsettingen øker. Grafen er laget etter norske tall for energiforbruk i de forskjellige flåtegruppene og antall arbeidsplasser på tonn torsk i de forskjellige flåtegruppene.

En endret struktur i retning av mer kystfiske krever en bevisst, langsiktig strategi. En dreining i retning av mer stordrift følger automatisk av dagens norske praksis. Under skal vi se på noen konsekvenser av forskjellige strategier.

⁵⁰ Avtalens innhold er ikke kjent. Heller ikke hvem avtalen er inngått med.

⁵¹ Budsjettnemda for fiskeriene. Lønnsomhetsundersøkelser for helårsdrevne fiskefartøy i størrelsen 8,0-12,9 mst.l. Fiskeridirektoratet, 1994. Torskefangstene per fartøy ligger i de tre nordligste fylkene på mellom 32 (Nordland) og 39 (Finnmark) tonn.

På 90-tallet har det skjedd en markant dreining i retning av økt trålandel i Norge. Tabellen under viser konsekvensene av en forsiktig refordeling, tilbake til hav/kystfordelingen vi hadde i 1990 og en mer radikal endring til 25% hav.

Drivstofforbruk og sysselsetting i norsk torskfiske				
1995				
totalkvote 338 000 tonn og				
tredjelandskvote 30 000 tonn				
fordeling	hav ⁵² (tonn)	kyst (tonn)	drivstoff (tonn)	arb.plasser
1995 (45%hav)	167220	200780	187986	5576
som 1990 (33% hav)	121440	246560	163723	6449
25%trål	92000	276000	148120	7009
differanse			-39866	1433

Det er behov for nyinvesteringer i dagens kystflåte. Debatten dreier seg for det meste om hvordan man skal finne dekning for disse økte investeringene innenfor dagens kystandel. Det vil si: hvor mange kystfartøy som må bort for å få plass til nye, dyrere fartøy. Professor Abraham Hallenstvedt har beregnet at det dreier seg om 5 gamle for ett nytt. Med en omfordeling av totalkvoten i retning av kystfiske vil det gjøre plass til nybygg uten å kaste ut deler av dagens kystfiskere.

Av den totalkvoten som i Barentshavet er 88 000 tonn tredjelandskvoter. Av denne fordeler Norge og Russland 30 000 tonn hver og 28 000 tonn er avsatt til Svalbardsona. EU-delen av den kvoten Norge fordeler er et resultat av et kvotebytte der EU får torskeressurser i Barentshavet mot at Norge får kvoter på forskjellige arter i Nordsjøen. Disse Nordsjø-kvotene går til den havgående flåten. Kvotebyttet er altså en overføring fra kyst til hav. Ut fra norsk fiskeripolitikk ville det være rimelig at også EU's kvoter i Barentshavet ble delt etter trålstigen. Siden EU-fiskerne ikke kommer med kystfartøy og siden det er de norske trålerne som får de tilbyttede kvotene i Nordsjøen er det naturlig at en kvote tilsvarende 67% av tredjelandskvotene overføres fra trålerne til kystflåten.

Med en så stor del av den russiske trålerflåten klar for utskifting er det plass i Barentshavet til den norske trålerflåten. Russerne har i flere år solgt kvoter til norske rederier og er interessert i å bygge av trålere i Norge som skal fiske i Barentshavet. En samlet strategi mellom Norge og Russland basert på eksisterende trålere og en langsiktig omlegging til mer ressursvennlig kystfiske kan hindre ny oppbygging av overkapasitet i den havgående flåten i Barentshavet.

En slik langsiktig strategi for hele totalkvoten av norsk-arktisk torsk kan gi følgende utslag:

Drivstoff og sysselsetting i fisket etter norsk-arktisk torsk				
total 1996 740 000 tonn.				
fordeling	hav (tonn)	kyst (tonn)	drivstoff (tonn)	arb.plasser

⁵² Autolineflåten over 28 meter ligger i denne kategorien

1995 (72% hav)	533220	206780	482407	7462
50% hav	370000	370000	395000	10572
33% hav	244200	495800	329226	12968
differanse			-153181	5506

En havandel for hele totalkvoten på 33% vil gi en reduksjon i drivstofforbruket på omlag 150 000 tonn. Det vil si en reduksjon i CO₂-utslippene på over 450 000 tonn, eller nesten et halvt gasskraftverk. Det vil gi over 5500 nye arbeidsplasser direkte i torskefiske. Det totale antallet medregnet arbeidsplasser i industrien, opprettholdelse av bosetting på kysten og så videre vil være adskillig høyere.

3.2 Forusetninger for et solidaritetsalternativ

Det er i dag gode forutsetninger for utviklingen av en solidarisk fiskerinæring basert på Barentshavets ressurser. Den gamle russiske flåten er klar for utskifting. Man har altså ikke, slik som i Norge, å gjøre med en flåte som må ha kvoter for å betale kapitalkostnader. Det gjør at man kan bygge opp en flåte som er ressursvennlig, energigjerrig og har stor sysselsettingsgrad.

Utgangspunktet for denne strategien må være kystbefolkninga i området. Det er denne som har mest å vinne på en slik politikk og det er kun denne som kan forvalte ressursene på en forsvarlig måte. For å nå fram med solidaritetsalternativet må det derfor satses bevisst på en strategi som holder ressursene i regionen, som holder verdiskapningen basert på ressursene i regionen og et forvaltningsregime som får aksept hos konkurrerende brukere (tredjeland).

3.2.1 kontroll over ressursene

For at solidaritetsalternativet skal bli en realitet må ressursene tilbake til kystbefolkningen. Dette er den eneste måten å sikre kysten kontrollen over fisket og over omsetningen av fisken. Trålerne viser at de i større og større grad vil levere sine fangster utenfor regionen. Det gjelder både russiske og norske fartøy. Samtidig ønsker EU å gjøre denne typen drift mer attraktiv. Fiskerikommisjonær Emma Boninos har kalt sin visjon for en omstrukturert fiskerinæring i EU for et "blått Europa". Den går ut på dramatiske kutt i flåten med et lite antall effektive fartøy igjen. Arbeidsplasser tapt i fiske skal erstattes med økt satsing på utenlandsk råstoff til landanlegg i EU⁵³. Det vil si at EU satser på å bli en mer aggressiv fjernfiskenasjon og legge mer vekt på råstoffkjøp framfor kjøp av ferdig bearbeidet fisk. Når EU legger opp en slik strategi vil det bli svært vanskelig for landanlegg i nord, det være seg norske eller russiske, å sikre seg trålerlandingene i framtida.

En storskala flåte vil ubønhørlig trekke ressurser ut av kystområdene. For å sikre kontrollen over ressursene må disse knyttes til den delen av flåten som har sin tilhørighet i regionen og som leverer her. Det vil si kystflåten.

En forutsetning for en solidarisk forvaltning er også at ressursene ikke privatiseres. Det er to grunner til dette. Den ene er at en privatisering av ressursene fører til at den forvaltningen som var hele kystens ansvar blir en privatsak for de som er "innenfor". Forvaltningen får dermed svekket legitimitet. Den andre er at privatisering fører til at ressurskontrollen vil sentraliseres.

⁵³ O'Riordan, Brian "Bonino's vision: A "Blue Europe", Fishing News, 7. juni 1996

Det er de kapitalsterke som får kontrollen. Dette gjelder ikke bare i trålerflåten, men også i kystflåten.

Selv om forslaget om omsettelige kvoter i kystflåten ble stoppet sist det var oppe har vi fått omsettelighet gjennom fartøykvoteordningen. Det gjelder både det faktum at man omsetter kvoten ved omsetning av fartøy og at fartøykvoter selges som kvoter.

Fiskeribladet

Selv om det i dag ikke er noen overkapasitet i kystflåten i Norge er det den siste tiden satt fram flere forskjellige modeller for omsettelighet. Disse forslagene kommer altså ikke av hensyn til ressursene. De er en del av en fordelings- (eller forfordelings-) politikk. I en rapport Abrahams Hallenstvedt har laget for Norges Fiskarlag slås det fast at fem fartøy må ut av fisket for hvert nye 65 fots fartøy for å dekke kapitalkostnadene⁵⁴. En arbeidsgruppe knyttet til Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Namdalen har tre strategier for en fornyelse av kystflåten. For det første skal kravet til egenkapital reduseres. For det andre foreslår de gjennomført en enhetskvoteordning i kombinasjon med ei kondemneringsordning for kystflåten. I tillegg ønsker de skjerpede aktivitetskrav slik at det frigis kvoter⁵⁵.

I en situasjon der ressursene er på et toppnivå og kystflåten ikke er for stor i forhold til ressursgrunnlaget oppfordres det til fiskerkanibalisme der de store kan kjøpe de små og der de som er minst belastning for ressursene (de som har liten aktivitet) skal ut som følge av skjerpede aktivitetskrav. Dette går ikke bare ut over fordelingen av ressursene, men også ut over forvaltningen. Forvaltningen er avhengig av legitimitet og støtte. Ikke bare fra de som fisker, men også fra kystbefolkningen som helhet. Dette kan bli et problem når ressursene forbeholdes de få. Canada, som åpnet for omsettelige kvoter i fisket allerede på midten av 80-tallet, har brukt leieordninger til å regulere enkelte kystnære fiskerier. Dette har ført til redusert deltagelse, og et stort flertall av de som fortsatt deltar i fisket er fornøyd med ordninga. "Selv om de som er innenfor er fornøyd, så vil perspektivet være et annet for dem som står utenfor" heter det i Norges Fiskarlags rapport om erfaringene i British Columbia⁵⁶. Den samme beskrivelsen kan dekke situasjonen i Norge. Fiskarlaget (de som er "innenfor") er fornøyd med fartøykvoteordninga. Perspektivet er et annet for dem som ikke er innenfor. Problemet er at deres stemme ikke høres.

En slik strategi vil ubønhørlig svekke kystsamfunnenes kontroll over ressursene. Samme hvor stor du er er det alltid noen som er større. Hvis en slik strategi kombineres med SNDs

---

⁵⁴ Grytås, Gunnar. "Sjarkene må vike", Nordlys 18. juni 1996

⁵⁵ Jensen, Terje. "En stor for noen små?" Fiskeribladet 29.mai 1996

⁵⁶ Grytås, Gunnar. "Sjarkene må vike"

målsetninger om vertikal integrering er det åpnet for overtagelse av ressursrettigheter i stor stil.

Den russiske fiskeflåten er gammel og nedslitt og de har behov for nye fartøy. De er derfor i en situasjon der de i stor grad kan velge hvilken flåtestruktur de vil ha i framtida. Norge har stor mulighet til å påvirke dette og i Norge er det motstridende interesser. Dette kan være en av grunnene til at Norge sender svært motstridende signaler. På den ene siden har vi en vedtatt politikk som går ut på å bidra til oppbygning av en flåte som kan fiske kystnært med passive redskaper. På den andre siden er staten gjennom SND medeier i selskaper som bygger fabrikkskip for å fiske på russiske kvoter.

3.2.2 omsetning

Trålerflåten i Norge ble bygget opp som et resultat av oppbyggingen av industrianlegg som var større enn råstofftilgangen tilsa (f.eks. Findus). Oppbyggingen av landanlegg som ikke var tilpasset datidens flåtestruktur var drivkraft i omleggingen av denne. Omleggingen av flåtestrukturen ble igjen drivkraften i sentraliseringen av mottaksanleggene. Finnmark er det fylket i nord som har gått lengst i oppbyggingen av store landanlegg. Det er også industrien i Finnmark som har de største problemene i dag. Når Landsdelsutvalgets sekretariat nå mener at “91% av alle fartøy med fulle torskerettigheter i nord er fartøy som i liten grad kan bidra til å oppfylle industriens og markedets krav” er ringen sluttet og industrien har lyktes i sin strategi. Industrien, som i større og større grad kontrollerer trålerne har fått kontroll over ressursene gjennom sin utbygging av en landside som ikke er tilpasset den eksisterende flåtestrukturen.

I 1993 var fiskeindustrien i nord kontrollert av sju store selskap. Det var Arvid Nergård A/S, Uniprawns, Melbu Fiskeindustri, Vannakonsernet til Herman Pettersen, H.R. Sea Products og Aarsæther Finnmark A/S⁵⁷. Disse selskapene hadde fått hjelp på veien. Over 200 fiskebruk er fjernet ved hjelp av statsstøtte de siste årene. Siden den gang har RGI og Kjell Inge Røkke med midler fra blant annet SND gått inn i flere av disse.

Dette dreier seg ikke bare om kamp om industrien. Denne industrien kontrollerer også i større eller mindre grad fartøy. Denne utviklingen støttes av regjeringen og av SND. SND har for eksempel gitt Røkke-selskapet RGI 50 millioner kroner i lomma for å føre kampen om fiskerressursene videre. Disse er blant annet brukt til å kjøpe Melbu fiskeindustri som også har eierinteresser i Lofoten trålrederi via Stamsund-bedriften J.M. Johansen.

I forbindelse med EØS-avtalen ble eksportlovgivningen liberalisert.⁵⁸ Dette åpnet opp for mange nye fiskeeksportører. Norges Fiskarlag har ved flere anledninger pekt på problemene dette har ført til, blant annet gjennom vedtak i arbeidsutvalget i februar 1996: “Den liberaliseringen av eksportlovgivningen vi har hatt de siste årene har ført til at en rekke useriøse aktører har kommet på banen. Konsekvensene av dette er en udisiplinert og ukoordinert oppførsel i markedene som hele den norske fiskerinæringa taper på⁵⁹” Denne liberaliseringen var et resultat av EØS-avtalen. Den er bygget på EUs lovgivning. EU som råvareimportør tjener på at denne lovgivningen spres til råvareeksportøren Norge. Det danske utenriksministeriet pekte på nettopp denne siden av de forpliktelser Norge tok på seg i

---

⁵⁷ Grytås, Gunnar, “De sju store spiser opp de fleste små”. Nordlys, 6.mai 1993

⁵⁸ Ot.prp. 61 (1991-92)

⁵⁹ referert i Lofotporsten 27.februar 1996

forbindelse med EØS-avtalen: “Denne forpliktelse vil bl.a. afskaffe de meste generende vilkår i Norge og Island og således forbedre råvaresituasjonen for den danske forarbejdingsindustri”⁶⁰.

Dansk UD hadde rett. Stadig mer fisk blir transportert direkte til fiskeindustrien i Danmark og andre EU-land⁶¹. Samtidig har den norske kystflåten leveringsvansker. I vinter var 14 bruk stengt. Av de 27 som var i drift tok kun 14 i mot garnfisk⁶². Dette er en fortsettelse av en trend som har vart i flere år. Regjeringens tro på den reduksjonen i tollsatsene som fulgte EØS-avtalen skulle gi fler arbeidsplasser i Norge har ikke slått til.

kilde: Fiskeridirektoratet

Hele fiskerinæringa i nordvest-Russland er bygget opp rundt trålerne. Dette gjelder ikke bare fartøy som fisker i Barentsthavet men også et stort antall fartøy som fisket i fjerne farvann. Denne virksomheten er nå på det nærmeste opphørt og industrien i Murmansk. Sommeren 1994 ble 15-20% av industrikapasiteten benyttet. Nå er situasjonen langt verre.

For å betjene den mindre delen av flåten må muligheten til å levere styrkes gjennom landanlegg langs hele kysten. Den nåværende trenden i retning av sentralisering av landanleggene må stoppes. På russisk side må leveringsmulighetene for kystflåten sikres.

Fiskerinæringen er en næring med store svingninger. På samme måte som en lite kapitalkrevende kystflåte er den som best kan tilpasse seg disse svingningene er det de minste landanleggene som har vist seg å være mest robuste i nedgangstider. Bernt Dreyer ved Fiskeriforskning i Tromsø trakk følgende konklusjon på bakgrunn av de årlige driftsundersøkelsene for norsk fiskeindustri: “Det var underskogen av små og mellomstore bedrifter som bidro til at norsk fiskerinæring kom seg noenlunde helskinnet gjennom

---

⁶⁰ Notat til markedsudvalget i Folketinget, 5. mars 1992

⁶¹ Grytås, Gunnar: “Vil stoppe EU-trailere” Nordlys 16.november 1996

⁶² Forberg, Bjørn Tore: “Øst-Finnmark nesten stengt for vårtorsken”. Fiskaren, 12. april 1996

fiskerikrisa, mens bedrifter med den “ønskede” strukturen fikk enten alvorlige problemer eller ble tilfeldigvis reddet av perestroika og russisk eksport av råstoff. I tider med råstoffknapphet er det bedrifter med fleksibilitet og lav kapitalinnsats som greier seg best, mens spesialiserte storskalabedrifter får problemer. Den fleksible strukturen i norsk fiskerinæring er med å forklare hvorfor vi taklet råstoffkrisa bedre enn mange andre.”⁶³

Disse resultatene er bekreftet senere. Basert på flere års undersøkelse av driften i norsk fiskeindustri sier professor ved Fiskeriforskning i Tromsø, Jan Raa: “Tallene viser at konvensjonelle, typiske disktriktsbedrifter med lokalt eierskap, har vært de mest lønnsomme. De typiske lokomotivene, med store strømlinjeformede samlebands-produksjon, har vært ulønnsomme. De små har greid seg sjøl, mens de store har overlevd på grunn av betydelig statsstøtte.”⁶⁴

Det er grunn til å spørre seg om hvor stor skade denne statsstøtten har gjort for den delen av industrien som i utgangspunktet er mest lønnsom.

3.2.3 et utvidet råfisksamarbeid

*“Saavel torskefiskeriene som sildefiskeriene befinner sig hos os i en stilling som påkrever den alvorligste opmerksomhet. Det tragiske er at jo rikere fisket er, desto fattigere blir fiskerne. (...) Den overdaadige fangst skulde jo bringe lykke og velstand. Men den truer faktisk vor fiskeribefrifts eksistens. Og det hvor saa mange millioner hele verden over sulter og gaar arbeidsløse. Her må findes utveie.”*⁶⁵

Denne beskrivelsen fra mellomkrigstida forteller en del om bakgrunnen for innføringen av Råfiskloven ti år senere. Årsakene til de lave fiskeprisene i 20- og 30-årene finner vi i flere forhold. Eksportavhengigheten er et vesentlig moment. 80 til 90% av fangstkvantumet gikk til eksport, og forholdene i internasjonal økonomi var som kjent ikke de beste. Samtidig førte problemene i andre næringer, deriblant stor arbeidsløshet i industrien, til at mange søkte til fisket for å finne arbeid. Konkurransen fiskerne imellom ga lave fiskepriser. Problemene på markedet skyldtes proteksjonistiske tendenser i importlandene og ustabile valutaforhold. I tillegg møtte norske eksportører konkurranse fra andre land. Innenfor torskesektoren kom utfordringen særlig fra islendingenes klippfisk.

Det er lett å se paralleller til dagens situasjon i Norge. Prisene til fiskeren har gått ned samtidig som det norske fangstvolumet har økt på viktige arter som torsk og sild. Det ble landet 12% mer fisk i Råfisklagets distrikt i 1993 enn året før, men verdien økte bare med 2%. Parallelt med at torksekvotene har gått opp har råstoffprisene gått ned. Det samme har skjedd på silda. “Sildeeventyret som nå foregår i Vest-fjorden er det største vi har opplevd på 30 år”, men der “fiskeren får maksimalt 1,75 kroner per kilo, må kunden betale opp til 27,90 kroner per kilo”⁶⁶.

De økte landingene av russisk torsk i Norge har vært én årsak til de problemene som har oppstått. Tidligere har fisken fra Barentshavet i stor grad gått til hjemmemarkedet i

⁶³ Grytås, Gunnar. “De små klarte seg best gjennom ressurskrisen”, Nordlys, 11. august 1994

⁶⁴ Fiskaren, 1. oktober 1996

⁶⁵ Lofotposten, april 1927

⁶⁶ Nordlys: “Fisket mer for mindre betaling” 31. januar 1994

Russland/Sovjetunionen. Etter åpningen av økonomien landes store deler i utlandet. Dette har ikke bare skapt problemer for kontrollen, men også ført til uro på det vest-europeiske fiskemarkedet. Man kan si at det er oppstått en kjedereaksjon av konflikter. Befolkningen i Nordvest-Russland har fått mindre tilgang på fiskeprodukter. Begrensningene på eksport er i ferd med å bli fjernet. Murmansk fiskeindustri står nærmest stille og tusenvis av fiskeindustriarbeidere er uten arbeid.

Det neste steget i konflikten er at fiskere i Norge har problemer med å få levert sine fangster på grunn av de store leveransene av russetorsk. Dette har nord-norske fiskere hevdet i lengre tid, og de krever leveransene stanset⁶⁷. Regjeringen har til nå ikke vist noen forståelse for denne argumentasjonen⁶⁸, og får støtte fra FNL Distriktssjef i Fiskeridirektoratet, Arne Luther, går langt i å støtte fiskarlagets oppfatning. "Enkelte fiskekjøpere i Finnmark legger opp til kjøp av russisk fisk, slik at norske fartøyer får problemer med å levere både torsk, sei og reker. på enkelte mottak i Finnmark har anlegg som ikke lenger er rustet til å ta imot små norske båter. Kranene er fjernet og de russiske fartøyene ligger der slik at nordmennene ikke kommer bort til kaikanten."⁶⁹. Flere fiskeindustribedrifter går på 70 og 80% russisk landet fisk. I tillegg mener norske fiskere at den store mengden russetorsk presser prisene nedover.

Kilde: Fiskaren, 7. mai 1996

På kontinentet står neste trinn i konflikten. Fiskere i Frankrike, Danmark og Nederland oppnår ikke den prisen de trenger for sin fisk på grunn av billig import fra Norge/Russland. Dette ble kompensert ved at blant annet danske fiskere fikk økte kvoter i Nordsjøen. Fisken eller økosystemet blir dermed siste ledd i denne konfliktrekka.

---

⁶⁷Fiskaren, 28. juli 1993

⁶⁸Jan Henry T. Olsen på møte med fisker i Båtsfjord. Fiskeribladet 24. august 1993

⁶⁹ Fiskeribladet 21.juli 1993

Denne situasjonen betyr at det er et akutt behov for samarbeid om omsetning og markedsføring av fisken fra Barentshavet.

Et felles regelverk for omsetning av fisk bygd på den norske råfiskloven ville kunne bedre kontrollen med uttaket betraktelig å hindre de store negative virkningene for norske fiskere og for russiske fiske-industriarbeiderne som følger av ukontrollerte russiske landinger i Norge.

Norges Råfisklag har i flere år jobbet i forhold til russerne for å få bedre ordninger for omsetningen av fisk. I november 1995 inngikk Sevryba og Råfisklaget en avtale om at oppgjøret for russiske landinger i Norge skal gå gjennom Råfisklaget. Råfisklagets administrerende direktør Kjell Hastad oppsummerer avtalen slik: "Avtalen vil gi russiske redere sikre oppgjør 3 uker etter levering. Avtalen sikrer også like konkurransevilkår mellom norske og russiske fiskere. Og den representerer ytterligere ett kontrollpunkt for forvaltningen."⁷⁰

Hvis Norge ønsker å beholde sin kystflåte og Russland ønsker å bygge opp en er et lovverk som sikrer denne flåten stabile leveringsforhold og kontroll over eget råstoff er Råfiskloven uunnværlig. Råfiskloven er en beskyttelse av allmenningen. Den sikrer fiskerne et utkomme gjennom minsteprisordningene, og er et redskap som kan brukes for å hindre sentralisering. I tillegg sikrer omsetningsplikten gjennom salgslag et kontrollpunkt som bidrar til bedre ressursforvaltning. Derfor er ikke råfisksystemet bare markedsregulerende. Det er også en forvaltningslov. Uten et slikt lovverk undergraves ikke bare kystflåtens leveringsmuligheter og mulighetene for å sikre seg gode og stabile priser. Også selve ressursgrunnlaget vil bli utsatt for økt press hvis dette lovverket ødelegges.

Avtalen mellom Sevryba og Råfisklaget bør være et første skritt på veien mot et nærmere omsetningssamarbeid mellom Nord-Norge og nordvest-Russland. Et slikt samarbeid er en forutsetning for en rettferdig fordeling av verdiskapningen basert på Barentshavets ressurser og for en god ressursforvaltning. Ressursforvaltningen må ta utgangspunkt i regionens befolkning. Hvis denne ikke er sikret utbyttet av denne forvaltningen er mulighetene for å lykkes med denne vesentlig svekket.

I debatten om flåte- og industristruktur argumenteres det ofte med at vi er maktesløse i forhold til "markedets" krav⁷¹. Det skulle ikke være noen grunn til dette. Ressurssituasjonen i Barentshavet er ikke bare en indikasjon på betydningen en småskalaflåte har for forvaltningen. Den gir også dem som kontrollerer disse ressursene betydelig markedsmakt.

---

⁷⁰ Forberg, Bjørn Tore. "Russisk og norsk bjørn tegner "milliardkontrakt". Fiskaren, 1.des. 1995

⁷¹ For eksempel i LU-sekretariatets "Strategier for utvikling av nord-norsk fiskerinæring" Bodø, 1996

kilde: Russia-Norway and the markets for fishproducts, Norut Samfunnsforskning, Tromsø, 1995

Norge og Russland har i dag over 50% av den totale fangsten av atlantisk torsk. Dette gir dem som kontrollerer denne ressursen stor innflytelse i markedet. En fortsatt satsing på trålere, i sær fabrikkrålere som ikke lander fangster i Norge gjør at denne innflytelsen splittes opp og pulveriseres.

Med et råfisk-samarbeid fra Møre til Kvitsjøen ville Norge og Russland stå i en unik situasjon som forvaltere av Atlanterens rikeste torskeressurser. Et slikt samarbeid ville sikre fiskerne og kystbefolkninga et rimelig utbytte av de verdiene de forvalter.

Kontakten med russerne på dette området foregår derfor først og fremst gjennom Norges Råfisklag.⁷² Dette er en sak der man har behov for de sentrale myndigheters støtte..

3.2.4 forholdet til andre stater

Barentshavet er oppsplittet i mange forskjellige soner med forskjellig internasjonal status.

I tillegg til Norges og Russlands økonomiske soner har vi gråsonen, det internasjonale havområdet Smutthullet og en Svalbardsone med omstridt status. Silda, en nøkkelart som omdanner planteprotein til animalsk protein, vandrer i tillegg inn i Smutthavet, færøysk og islandsk sone.

En vellykket forvaltning av Barentshavet er derfor avhengig av at kyststatene i området, land med fiskerettigheter i området og land som i dag tar seg til rette i området respekterer de forvaltningsløsninger som velges.

Den beste løsningen, rent forvaltningsmessig er at kyststatene forvalter ressursene som helhetlige bestander. Norge og Russland har vært nødt til å inngå kompromisser for å få Islands og Færøyenes aksept for forvaltningen. Både når det gjelder sild og torsk har størrelsen på kvotene vært det som har avgjort deres aksept av forvaltningskompetansen.

---

⁷²Alf Erik Veipe, personlig kommunikasjon, februar 1994

Men det er ikke bare som forvaltere Norge og Russland har felles interesse med de andre kyststatene til Nord-Atlanteren. Vi har også felles markedsinteresser. Canadas øst-kyst, Grønland, Færøyene, Norge og Russland er alle stor-eksportører av fisk. Disse statene ville ha stor nytte av et forvaltnings- og makedssamarbeid som sørger for at verdiskapningen av ressursene blir hos dem som forvalter dem. En “alle mot alle” situasjon vil føre til at alle taper, spesielt kystsamfunnene i de forskjellige landene. Dette vil igjen føre til at forvaltningens legitimitet svekkes.

3.2.5 sprikende norsk politikk

Den norske regjeringen følger i dag en linje som fører oss bort fra en mer solidarisk forvaltning av Barentshvaets ressurser. Dens viktigste prioritering etter åpningen av økonomien i Russland har vært å sikre mest mulig råstoff til Norge. “Et norsk-russisk fiskerisamarbeid må baseres på etablering av samarbeidstiltak som gir russisk fiskerinæring et attraktivt incitament til å levere i Norge⁷³” Denne politikken føres i dag blant annet gjennom å sikre Norge russisk råstoff ved å gi verftsstøtte til bygging av russiske fartøy som skal betales med russiske kvoter.

I stedet for å følge den vedtatte linjen om støtte til kystnært fiske⁷⁴ støtter regjeringen oppbygging av fabrikkskip som vil fjerne verdier fra regionens kystbefolkning.

Kystbefolkningen i nord burde være regjeringens viktigste støttespilleren i ressursforvaltningen og i samarbeidet med Russland. Strukturrasjonaliseringen i flåte og industri i Nord-Norge fører til privatisering av ressursene og opphopning av fiskerettigheter på færre og færre hender. Denne prosessen føres både gjennom regulering gjennom fartøykvoter og enhetskvoter og direkte kapitalinnsprøytning i blant andre RGI i deres strategi for å skaffe seg ressursmakt.

Samtidig svekker regjeringen demokratiet i ressursforvaltningen gjennom å fjerne de lokale fiskerinemdene⁷⁵ og å svekke reguleringsrådet for fiskeriene⁷⁶.

3.3 Allmenning og allemannsrett

Det hersker en utbredt forvirring om disse begrepene i den offentlige debatten. Denne forvirringen er i stor grad basert på Garrett Hardins teori om allmenningens tragedie⁷⁷. Teorien kan oppsummeres slik: “Den jorden jeg selv eier driver jeg hvert år slik at jeg også kan drive den neste år. Det havet vi alle eier driver jeg hvert år slik at jeg får mest mulig ut av det året.” Hardin setter opp to motpoler: på den ene side enkeltpersonen (eller selskapet) som har kontroll over sine egne ressurser og tenker på framtida. På den annen side ser han flere enkeltpersoners kappløp om ressurser ingen av dem har suveren kontroll over.

Hardins teori er ofte blitt knyttet til fiskeressurser og brukt som argument for privatisering av ressursene. Problemet med teorien er den ser bort fra et viktig karaktertrekk ved alle samfunn:

---

⁷³ Politisk rådgiver i Utenriksdepartementet, Tore Gundersen i innlegget “Norsk-russisk næringsamarbeid innenfor fiskerisektoren”. Fiskeribladet 28.desember 1995.

⁷⁴ St.prp nr. 80, (1991-92)

⁷⁵ Storhaug, John Arne. “Fjerner lokale fiskerinevnder”, Lofotposten, februar 1996

⁷⁶ Grytås, Gunnar “Jan Henry vil kneble Bente”. Nordlys, 31.mai 1996

⁷⁷ Hardin, Garrett “The tragedy of the commons”, Science, 13. des. 1968

samspeillet mellom mennesker. For å sette det på spissen: Hva skjer når han som “selv eier jorda” får vite at han har ett år igjen å leve? Pinner han da mest mulig ut av den for å få et godt siste år? Lite sannsynlig. Han har et forhold til sine etterkommere. På samme måte har folk et forhold til sine naboer og sine medforvaltere.

Teorien om allmenningens tragedie forutsetter at der det ikke finnes statlig eller privat eiendomsrett finnes det ingen forvaltning. Dette stemmer ikke med virkeligheten. Allmenningsforvaltning har vært den vanligste form for ressursforvaltning i vår historie. Og den meste suksessrike.

Det Hardins teori beskriver er et system med åpen tilgang til ressursene og åpen tilgang til teknologi: Et system der hvem som helst kan bruke hvilken som helst slags teknologi for å hente ut ressurser. Dette er ikke en allmenning.

I forbindelse med torskekrisa på 80-tallet ble situasjonen i Barentshavet av flere beskrevet som en “allmenningens tragedie”. Det var det ikke. Det var snarere en følge av en ødelagt allmenningsforvaltning. En teknologi og forvaltningskonsentrasjon som har skapt en ond sirkel. Åpningen av Barentshavet for intensivt fiske med trål og annen effektiv redskap ga økt press på ressursene. Dette presset førte til behov for sterkere sentral styring. Ressursforvaltningen ble flyttet bort fra dem som lever av ressursene. Avgjørelsene som tas mistet legitimitet i lokalsamfunnet og den førte til ujevn fordeling av ressursene. Det var de sterkeste som nådde fram til myndighetene med sine ressurskrav.

Ved sentralisert forvaltning er man avhengige av klart definerte brukergrupper. Lokal tilpasning for eksempel i kombinasjon med andre næringer blir vanskeliggjort. Sentralisert forvaltning har derfor den egenskapen at den bryter ned lokal forvaltning uten at denne i ett og alt kan erstattes på sentralt nivå. I tillegg vil man ved en forvaltning langt fra dem som forvaltes få problemer med å se virkningene av forvaltningen. Uklare tilbakemeldinger gir dårligere forvaltning.

Allmenningen må skapes av brukerne og forsvares av staten. Store deler av norsk fiskerilovgivning har hatt en slik funksjon. Det gjelder den åpne tilgangen til fiskerinæringa, råfiskloven og deltagerloven. VI står i dag ved et veiskille der statlig støtte til maktkonsentrasjon og statlige begrensninger på tilgangen til ressurser for de små truer med å bryte ned fiskeressursenes status som allmenning.

Fri tilgang for teknologi og kapital samt omsettelighet av fiskerettigheter er blant de største truslene mot allmenningen og mot en rimelig fordeling av utbyttet fra fiskeriene.

3.3.1 teknologiens tragedie

Vi valgte å gå inn i denne sirkelen ved teknologiutviklingen. Utviklingen av dyrere, mer effektiv teknologi gir ikke alltid den gevinst man i utgangspunktet hadde trodd. Troen på effektiviteten er basert på en tanke om uendelige ressurser. Hvis det ikke var noen grense for hva man kunne ta opp av havet ville utviklingen av mer og mer effektiv teknologi føre til større og større utbytte. Men siden ressursene er begrenset betyr dyrere teknologi kun mer utgifter og mindre utbytte for fiskerne. Historien er full av eksempler på fiskernes motstand mot industrialisering. I Norge er Trollfjordslaget det mest kjent. I protest mot at et dampskip hadde sikret seg store deler av torskeinnslaget ved å sperre av Trollfjorden i Lofoten gikk hundrevis av fiskere til angrep på skipet. De greide å bryte seg gjennom og fisket i dagevis på

den torsk som stod i fjorden. Dette førte senere til forbud mot bruk av not i Lofoten. Dagens debatt om trålstigen og om omsettelighet av fiskerettigheter dreier seg om det samme som Trollfjordslaget - om kapitalmakt skal gi ressurskontroll.

Den samme debatten finner vi over hele verden. I Indionesia brant fiskere opp nye garn de hadde fått gjennom et u-hjelpsprosjekt. De så at de nye garnene ville bryte ned samfunnsstrukturen deres. I India har kampen mot trålerne pågått i 30 år.

En hummerfisker i Maine i USA har beskrevet dynamikken som oppstår ved introduksjon av mer effektive redskaper på en treffende måte. Diskusjonen gjelder innføring av nye metal-teiner som erstatning for de gamle av tre. "Alle burde holde seg til tre-teinene. De som nå går over til metall-teiner kommer til å gjøre bedre fangster enn oss andre. Men ikke lenge. Snart har alle de fordømte greiene. Når det har skjedd får vi like lite som før og utgiftene våre er det eneste som har steget⁷⁸." Det samme skjer i de fleste fiskerier. Mer effektiv redskap gjør også at bestandene fiskes hardere og det blir vanskeligere å finne fisken. Derfor presses alle til å få større båter og mer effektiv redskap for å finne den fisken som er.

Den eneste løsningen på dette, siden ressursene er begrenset, er å presse ut en del av fiskerne. Man har da økt kostnadene, redusert antall arbeidsplasser, desimert bestandene og de eneste som har tjent på det er redskapsprodusenter og skipsverft. Det som nå skjer er at de med små båter og små fangster blir presset ut, mens det er fritt fram for mer og mer dyr og effektiv teknologi. Vi opplever en "teknologiens tragedie".

Det hummerfiskeren beskriver er nettopp teknologiens tragedie - der det er åpen adgang for teknologisk utvikling. Når det blir legitimt å presse ut fiskere etterhvert som hver fisker tar mer vet de som har penger til det at det vil lønne seg å investere i den mest effektive teknologien. De vil få mer på bekostning av andre som blir tvunget til å forlate fiskeriene. Mulighetene for å stoppe en slik utvikling er langt større hvis lokalsamfunnet som helhet har rett til å fiske og har en del av forvaltningsansvaret. Da vil samfunnet som helhet tjene på å holde antallet fiskere oppe og teknologinivået nede. Dette har vært basis for norsk fiskeridebatt siden 1600-tallet.

Når regjeringer nå over hele verden begrenser folks rett til å fiske gjennom fartøyskvoter, salgbare kvoter, lisenssystemer og så videre bereder de grunnen for teknologiens tragedie. I mange tilfeller følger overfiske og ressursødeleggelse av at det er for få fiskere - ikke for mange. Likevel fortsetter våre regjeringer å fjerne fiskere i den nederste delen av stigen. Det er deltidsfiskere og små kystfiskere som er de første til å bli kastet ut når ressursituasjonen forverrer seg - selv om det er disse som klarer å skaffe seg en inntekt på minst fisk. De som trenger store mengder fisk for hvert årsverk beskyttes. I Norge er det nå slik at når en snurrevadbåt fisker så godt at andre, mindre fartøy ikke klarer å fiske sin kvote får snurrevadbåten ekstrakvote og sjarken mister sin.

Selv om regjeringer og internasjonale organisasjoner som FN ofte har vært skeptiske til lokal forvaltning blir fler og fler oppmerksomme på dette alternativet til høyteknologisk og sentraliserte systemer. Det er gledelig at FAO er blant disse: "Vanskelighetene med å overføre dagens verne- og forvaltningsprinsipper til utviklingsland har stimulert til ny interesse for tradisjonelle (eller lokalsamfunnsbaserte) fiskeriforvaltnings metoder. I mange urfolkssamfunn sikrer allmenningforvaltning inkludert en rekke lokale vernetiltak en bærekraftig ressursutnyttelse.

---

⁷⁸ Referert i The Ecologist, No 2/3, vol 25

Disse tradisjonelle systemene har blitt utsatt for et ekstremt press som følge av raske sosiale endringer, befolkningspress, urbanisering, økt handel med fiskeprodukter og innføring av moderne teknologi. I noen tilfelle er de gamle forvaltningssystemene i ferd med å gå i oppløsning.

Likevel er fordelene med lokal kontroll over kystnære ressurser åpenbare og med de blandede resultatene med andre verne- og forvaltningssystemer, er tradisjonell forvaltning i mange tilfelle et attraktivt alternativ for forvaltning av kystfiske.

I noen industrialiserte land er lokalsamfunnsbaserte forvaltningsmekanismer institusjonalisert og fungerer godt (f.eks. Japan)... Generelt kan vi si at slik fiskeriforvaltning både er ressursmessig bærekraftig og økonomisk effektiv.”⁷⁹

3.3.2 omsettelige kvoter

Det er ikke bare ferdig fanget og pakket fisk som selges. I løpet av de siste tiårene har flere land innført omsettelige fiskekvoter. Man selger og kjøper fisken før den er fisket. Denne omsetningen av fiskerettigheter blir nå mer og mer vanlig. Dette er en naturlig utvikling som følger av at man har nådd taket for det globale uttaket av fisk og av overinvesteringene i fiskerinæringen. Tidligere var produksjonsutstyret, som trålere og fiskeindustri interessante investeringsobjekter. Når man nå ser at fiskerressursene er begrensede og det er stort oversudd av trålere og industri er det fiskerettighetene som blir det interessante investeringsobjektet.

Mange regjeringer og internasjonale institusjoner som Verdensbanken mener omsettelige kvoter er middelet som skal få bukt med overkapasiteten. Tanken bak er at hvis de som fisker eier fisken, også før den er fanget (det vil si også neste års fisk) vil de ikke overutnytte ressursene. Samtidig vil retten til å selge kvoten føre til at de som ikke får fiske til å lønne seg vil selge sin kvote og dermed bidra til kapasitetsreduksjon.

I New Zealand, et av de landene som har gått lengst i å gjennomføre omsettelighet av fiskerettigheter, har resultatet vært at de små fartøyene blir presset og kjøpt ut av fisket og at en større og større delen av kvotene blir kontrollert av store selskap. Disse har som hovedmål å øke sine overskudd og ikke å ta vare på ressurser, lokalsamfunn og matvaresikkerhet.

Kvotene blir stadig overfisket og det er den store delen av flåten som klarer seg. I mange småsamfunn på New Zealand var kombinasjon av fiske og andre næringer vanlig.

Kombinasjonsdrift lettet presset på fiskeressursene. Men når kvotene skulle fordeles ved innføringen av omsettlighet ble deltidsfiskerne utelatt. Det var et mål å profesjonalisere næringen - eller å gi fiskerne “yrkesvern” som det ofte kalles i Norge. Deltidsfiskere ble presset ut. De som overtok var deltidsfiskende storselskaper. Selskaper som var engasjert i bygg, tømmer og papirproduksjon.

Vi opplever her ansvarspulverisering i to trinn. Når store fartøy overtar for de små får vi fiskere som ikke er avhengige av de bestandene de fisker på i øyeblikket. De kan fiske dem ned og flytte til et annet område etterpå. Med omsettelige kvoter blir fisken et investeringsobjekt mens den svømmer i havet. Vi får aktører som ikke er avhengig av fiskeri i det hele tatt. Deres mål er å tjene mest mulig på fisk mens det er mulig og så flytte kapitalen sin til noe som er mer lønnsomt, for eksempel fritidsklær og eiendomsspekulasjon. De omsettelige kvotene stenger brorparten av et lokalsamfunn ute fra fisket, mens det er blitt åpent for alle som har penger til å kjøpe seg inn.

---

⁷⁹ FAO: "The State of World Fisheries and Aquaculture", Roma, 1995

Det er ingenting som tyder på at omsettelige kvoter fører til bedre ressursforvaltning. Blant dem som har innført et slikt system finner vi Island, Canada og New Zealand. Kanadiske og islandske ressurser er nedfisket. Også New Zealand opplever problemer. Orange roughy bestanden, som opprinnelig var på omlag 400 000 tonn er nå nede på 10 til 17 % av opprinnelig nivå. Det er investert store summer i dette fisket og gjelden i flåten er stor. Dette er nok hovedgrunnen til at kvotene fremdeles blir satt 5 ganger høyere enn forskernes anbefalinger⁸⁰. Omsettelige kvoter endrer ikke på denne velkjente praksisen.

På verdensbasis er moldenseren Kjell Inge Røkke med sitt selskap Resource Group International, den største kvoteeieren med omlag 800 000 tonn. Selskapet har nylig utvidet aksjekapitalen med 1 milliard kroner og vil følgelig bli enda større. Hvis disse kreftene får stadig friere spillerom til å kjøpe og selge kvoter vil man om kort tid ha samme situasjon i fiskeriene som i gruvedrift eller leskedrikk-produksjon der noen få, store multinasjonale selskap vil kontrollere det meste av ressursene.

3.3.3 samisk fiskerisone

Diskusjonen rundt samisk fiskerisone er den som i størst grad tar opp disse problemene i en helhetlig tenkning. Dette bør være av spesiell betydning for myndighetene i forbindelse med målsetningene om at Barentsregionen skal bedre samenes stilling. Sametinget henviser til at "fisket i sjøsamiske områder fra nordre Nordland til grensa mot Russland har vært den avgjørende faktor for den sjøsamiske kulturen og bosettingen så langt tilbake våre forfedre og historia vet å berette."⁸¹ Sametinget påpeker at "den samiske og norske kystbefolkninga har høstet på en måte som viste seg å sikre vedlikehold av fiskebestanden, bl.a. gjennom lokal kunnskap og lokale standarder som har dannet egne forvaltningsregimer. Den frie allmenningens retten til fisket har i praksis vist seg å ha ulike lokale adgangsbegrensninger."⁸²

På denne bakgrunnen går Sametinget inn for "et opplegg for utforming av en egen fiskerisone med regulering av brukstyper og fredningsbestemmelser for å sikre ressursgrunnlaget for kyst- og fjordfiskere. Med kravet om en egen fiskerisone er det tale om en kollektiv rett til å utøve fiske i en åpen allmenning."⁸³

Regjeringen har akseptert at staten har en rettsplikt til å gi den samiske befolkningen en mulighet til å sikre og utvikle sin kultur, herunder det materielle kulturgrunnlag, som f.eks. fiske.⁸⁴

Sametingets forslag er ikke svært forskjellig fra det reguleringsystem som har vært gjeldende for hele Nord-Norge. Det er snakk om en blandet samisk/norsk/kvænsk kultur, og Sametingets forslag inneholder ingen forskjellsbehandling på etnisk grunnlag. Et slikt reguleringsopplegg vil bedre den folkelige kontrollen med ressursene og bedre regionens befolknings mulighet til å være aktive i et samarbeid med russerne om overgang til kystfiske. Med de klare intensjoner regjeringen har uttrykt med henhold til bedring av samenes rettigheter bør dette forslaget være svært interessant.

---

⁸⁰ Duncan, Leith: Closed Competition - Fish Quotas in New Zealand, The Ecologist No 2/3, vol 25

⁸¹ Utskrift av møtebok for Sametinget, sak 33/92 "Stortingsmelding nr58 (1991-92) om struktur og reguleringspolitikk over fiskeflåten (Strukturmeldingen)

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Stortingsmelding nr. 58 (1991-92)

Forutsetningen for at en slik sone og de lokale forvaltningsmekanismer som følger med den skal fungere er at sonen beskyttes mot de som ikke deltar i forvaltningen. For å bidra til dette foreslås det blant annet at:

- både norske og andre lands trålfiske bør reduseres ved at kvotene settes ned. Forsøkene med skillerist må videreføres
- reketrål på grunnere hav enn 220 m forbyes
- fiske med snurrevad behandles som trål og henvises utenfor 4 mils grensen
- bruk av silde og loddenøter i megaklassen inne i fjorder ikke tillates. I tilfeller hvor slikt fiske er aktuelt bør omfattende redskaps- og fartøybegrensninger innføres.
- fjordene stenges for seisnurpere over 13,33 meter
- autoline henvises til områdene utenfor 4. mil

Den største forskjellen på forslagene til samisk fiskerisone og de fleste andre reguleringsopplegg er at samenes organisasjoner legger hovedvekten på redskapsreguleringer mens de fleste andre legger vekten på å regulere antall fiskere og antall fartøy. Det er ikke grunnlag for å si at Sametinget eller andre talsmenn for samene ønsker å diskriminere på etnisk grunnlag.

3.4 Innvirkning på annen ressursutnyttelse

Fiskeriforvaltningen og utviklingen av strukturen i fiskeriene har ikke bare betydning for fiskeriene, men for hele miljøsituasjonen i nord. Regionen har rike ressurser, både fornybare og lagerressurser. I løpet av de siste årene har regionens ressurser blitt viet mer og mer interesse. Regionen står i fare for å få status som en ressursatelitt. I rapporten “Nordic Impact Study”, skrevet for EU-kommisjonen i forbindelse med de nordiske landenes EU-søknader, ble Barentsregionen beskrevet som Europas kommende Midt-Østen på grunn av energiresursene og Europas kommende Ruhr på grunn av mineralressursene. En storstilt, industriell utvikling basert på ressursene i nord vil føre til et ødeleggende press på den sårbare naturen. En slik utvikling vil også svekke den folkelige kontrollen over ressursene.

En opprettholdelse av småskala utnyttelse av fornybare ressurser gjennom fiske, jordbruk, reindrift, turisme og industri og tjenesteyting basert på disse næringene er det beste vernet mot et “kommende Midt-Østen”. For eksempel var det store antallet kystfiskere og kommunenes avhengighet av fisket en hovedårsak til at de aller fleste kommunene i Nordland motsatte seg kystnær oljeboring i fylket. På samme måten er reindrift og annet beite det beste vern mot de multinasjonale gruveselskapenes aktivitet på Finnmarksvidda.

Befolkningen i nordvest-Russland er avhengige av alternativer til den industristruktur landsdelen har vært bugd på til nå. Fiskeriene er et slikt alternativ. Utviklingen av fiskeriene i Barentsregionen vil derfor ikke bare ha betydning for fiskeressursene, men også for miljøsituasjonen som sådann.

4 Videre arbeid

Naturvernforbundet ønsker på bakgrunn av den foreliggende forstudien å fortsette sitt arbeid med fiskerisamarbeidet Norge/Russland. Studien viser at strukturen i fiskerinæringa i de to landene er av avgjørende betydning for ressursforvaltningen, sysselsettingen og fiskens anvendelse.

Det er behov for grundigere studier av dagens fangst og foredlingsstruktur og en oversikt over hvilke muligheter for strukturendring som ligger innenfor de gitte økologiske og økonomiske rammer.

På bakgrunn av slike undersøkelser vil det være mulig å iverksette langsiktig planlegging for en flåtestruktur som oppfyller de ovennevnte kriteriene.

Opplysningene fra russisk side om tilgjengelighet, eierstrukturer, investeringsplaner og lignende er sprikende og av varierende troverdighet. Det er også liten debatt om disse spørsmålene i Russland.

Naturvernforbundet ønsker derfor å utvide fiskerisamarbeidet med russiske miljøorganisasjoner. Dette samarbeidet må ha som mål å kartlegge situasjonen grundigere, initiere en debatt om flåtestruktur og ressursforvaltning i Nordvest-Russland og å bedre kontakten mellom norske og russiske fiskerikretser ut over det ekspert- og selskapssamarbeid som foregår i dag.

*